

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

POMOĆNICI U NASTAVI/STRUČNI KOMUNIKACIJSKI POSREDNICI KAO POTPORA INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU

PUČKO
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Puškarčić Franca, dipl. socijalni pedagog-savjetnik

OSNOVNA NAČELA ODGOJA I OBRAZOVANJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

ŠKOLA I UČENICI

Škola je institucija koja je u funkciji društva u okviru koje se provodi organiziran odgojno-obrazovni rad namijenjen učenicima i ima cilj: poticati i unapređivati razvoj svakoga učenika, omogućiti da svaki učenik uči i bude uspješan, osposobiti učenike za učenje, pomoći učenicima u učenju, pripremiti učenike za život, poučiti učenike vrijednostima i poticati i razvijati socijalne vještine učenika.

ZAKON O ODGOJU I OBRAZOVANJU U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

Ciljevi odgoja i obrazovanja u školskim ustanovama: osigurati sustavan način poučavanja učenika, poticati i unapređivati njihov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njihovim sposobnostima i sklonostima.

Načela obrazovanja na razini osnovnog i srednjeg obrazovanja: odgoj i obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi temelji se na jednakosti obrazovnih šansi za sve učenike prema njihovim sposobnostima.

Članak 67. Zakona određuje obvezu škole da osigurava sigurnost i zaštitu zdravlja. Školske ustanove dužne su: stvarati uvjete za zdrav mentalni i fizički razvoj te socijalnu dobrobit učenika, osigurati uvjete za uspješnost svakog učenika u učenju, brinuti se o zdravstvenom stanju učenika i o tome obavještavati nadležnog liječnika škole specijalista školske medicine.

PRAVILNIK O OSNOVNOŠKOLSKOM I SREDNJOŠKOLSKOM ODGOJU I OBRAZOVANJU UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU (Narodne novine 24/ 2015.) u daljnjem tekstu Pravilnik.)

Učenik s teškoćama u razvoju jest učenik čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo puno, učinkovito i ravnopravno djelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s ostalim učenicima a proizlaze iz: tjelesnih, mentalnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i poremećaja funkcija, kombinacije više vrsta navedenih oštećenja i poremećaja.

NAČELA ODGOJNO-OBRAZOVNOG UKLJUČIVANJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA

U Pravilniku u I. glavi Općih odredbi u članku. 2. stavak 3. određena su načela odgoja i obrazovanja učenika s teškoćama:

- prihvatanja različitosti,
- prihvatanja osobitosti individualnog razvoja,
- osiguranja uvjeta i potpore,
- izjednačavanje mogućnosti,
- osiguranje školovanja što bližeg mjestu stanovanja.

Orijentacijska lista vrsta teškoća je sastavni dio Pravilnika i svrha joj je definirati orijentacijske skupine i podskupine teškoća.

ORIJENTACIJSKA LISTA VRSTA TEŠKOĆA

1. oštećenje vida
2. oštećenje sluha
3. oštećenja jezično-govorne- glasovne komunikacije i specifične teškoće učenja
4. oštećenje organa i organskih sustava
5. intelektualne teškoće
6. poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja
7. postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju

POŠTOVANJE RAZVOJNIH SPOSOBNOSTI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Pravilnikom o osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju u naš odgojno-obrazovni sustav uvodi se niz zakonskih novina koje su bile u prisutne u stvaranju Pravilnika poštujući pri tome neke akte koji su potpisani tijekom pridruživanja EU.

Zakonsko-antidiskriminacijski programski okvir uključujućeg odgoja i obrazovanja. Temeljni akt je Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom koja je usvojena zajedno s Fakultativnim protokolom (Narodne novine, broj 6/07, 3/08 i 5/08), stupila na snagu 3. svibnja 2008. koja u čl. 3 ističe opće načelo za provedbu svih prava djece s teškoćama: Poštovanje razvojnih sposobnosti djece s teškoćama u razvoju je opće načelo Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom i treba ga uzeti u obzir prilikom provedbe svih ostalih prava.

U članku 24. Konvencije ističe se pravo na obrazovanje osobama s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi s drugima pa je tako određeno: imati pristup uključujućem, kvalitetnom i besplatnom osnovnom obrazovanju i srednjem obrazovanju na ravnopravnoj osnovi s

drugima, u zajednicama u kojima žive, razumnu prilagodbu individualnim potrebama, dobiti potrebnu pomoć, unutar općeg obrazovnog sustava, kako bi se olakšalo njihovo djelotvorno obrazovanje, pružanje djelotvornih individualiziranih mjera potpore u okruženjima koja najviše pridonose akademskom i socijalnom razvoju, u skladu s ciljem potpunog uključivanja.

Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, 85/08) određuje da je moguća diskriminacija i na osnovi zdravstvenog stanja i invaliditeta; što je to izravna i neizravna diskriminacija; te određuje što je to razumna prilagodba i kada ona postaje diskriminacija ako se ne provede. Od države se zahtijeva da osigura razumne prilagodbe koje osiguravaju i obrazovanje koje će biti uključujuće.

STRATEGIJA OBRAZOVANJA, ZNANOSTI I TEHNOLOGIJE

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (Narodne novine, 124/14) određuje u dijelu rada s učenicima s teškoćama sljedeće: Obrazovni sustav utemeljen na jednakim obrazovnim prilikama podrazumijeva sustav podrške djeci usmjeren na zadovoljavanje specifičnih potreba svakog djeteta. Stoga je glavni cilj u ovome tematskom području osiguranje cjelovita sustava podrške djeci i učenicima koji ujedinjuje različite mehanizme podrške unutar odgojno-obrazovnih institucija i izvan njih, a uključuje podršku u učenju, psihološku podršku i savjetovanje, kao i dodatne specifične oblike podrške djeci i učenicima s teškoćama i darovitoj djeci i učenicima. Mjere koje strategija navodi u dijelu o podršci razrađuje djelotvorni način osiguranja navedenog cilja.

Zakon o odgoju i obrazovanju u članku 99. st. 9. definira dodatni način, osim rada stručne službe i učitelja, na koji će se osigurati dodatna pomoć za rad s učenicima s teškoćama: Zbog ispunjavanja posebnih potreba učenika s teškoćama u razvoju, školska ustanova može na prijedlog osnivača, a uz suglasnost Ministarstva, u odgojno-obrazovni proces uključiti pomoćnike u nastavi ili stručno komunikacijske posrednike koji nisu samostalni nositelji odgojno-obrazovne i/ili nastavne djelatnosti.

Nacionalni okvirni kurikulum (NOK) utvrđuje pravo na primjereno obrazovanje učenika s teškoćama načela koja čine vrijednosna uporišta za izradbu i ostvarenje nacionalnoga kurikuluma su:

uključenost svih učenika u odgojno-obrazovni sustav

uvažavanje odgojno-obrazovnih potreba svakoga djeteta, učenika i odrasle osobe, napose onih koji su izloženi marginalizaciji i isključenosti. Prema NOK-u odgoj i obrazovanje usmjeren je na učenika i podrazumijeva:

prilagođavanje odgojno-obrazovnih i nastavnih oblika, metoda i sredstava rada pojedinačnim potrebama i sposobnostima učenika, kako bi se osigurao odgojno-obrazovni uspjeh svakoga pojedinca

odabir i primjenu odgojno-obrazovnih oblika, metoda i sredstava koji će poticajno djelovati na razvoj svih područja djetetove, odnosno učenikove osobnosti

planiranje i pripremu školskoga i nastavnoga rada prema sposobnostima učenika, pripremajući različite sadržaje, različitu organizaciju i tempo nastave

pružanje pomoći djeci i učenicima s teškoćama i senzibiliziranje ostale djece i učenika za njihove potrebe, pružanje pomoći i suradnju.

Sve skupine učenika s teškoćama zahtijevaju prilagodbe odgojno-obrazovnog procesa, odnosno odgojno-obrazovnu potporu različite vrste i razine.

Djeca i učenici s teškoćama uključuju se u odgojno-obrazovni sustav uz odgovarajuće mjere potpore u različitom opsegu, a prema osobnim potrebama, što se uređuje pratećim podzakonskim aktima. Posebno je važno osigurati dostupnost do prilagođenih oblika odgojno-obrazovnog rada te drugih stručnih i potpornih služba i programa. Može se naglasiti da Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju razrađuje postavljen okvir uključujućeg odgoja i obrazovanja. Treba naglasiti da Pravilnik umjesto dosadašnjeg naziva prilagođeni program uvodi novi naziv redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke te da uz sve vrste programa predviđa i navodi individualizirane postupke.

Programska potpora članak 3. stavak 1.obuhvaća: vrste primjerenog programa, dodatne odgojno-obrazovne i rehabilitacijske potpore, privremene oblike odgoja i obrazovanja koji se provode u školama i drugim javnim ustanovama koje provode djelatnost odgoja i obrazovanja (škola)... a utvrđuje Stručno povjerenstvo Ureda u postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta/ učenika. (čl.3. st 2.) Primjereni program odgoja i obrazovanja je nastavni plan i programi/ili kurikulum koji omogućava odgojno-obrazovno napredovanje učenika poštujući specifičnosti njegove utvrđene teškoće, specifičnosti njegova funkcioniranja i njegove odgojno-obrazovne potrebe.(čl.3. st.3)

Pravilnik navodi: vrste primjerenog odgoja i obrazovanja.

redoviti program uz individualizirane postupke

redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke

posebni program uz individualizirane postupke

posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

Program se ostvaruje u:

redovitome razrednom odjelu

dijelom u redovitome, a dijelom u posebnome razrednom odjelu

posebnome razrednom odjelu,odgojno-obrazovnoj skupini.

Pravilnik ne razlikuje mjesto ostvarivanja programa po vrstama ustanova, već samo po vrsti razrednog odjela koji je u pravilu u redovitoj školi. Kasnije je to vidljivo i iz novog naziva za ustanove koje su do sada provodile posebne programe (ili stariji naziv posebne ustanove), a koji glasi škole koje imaju suglasnost Ministarstva za osiguravanje posebnih uvjetima odgoja i obrazovanja (kraće: škole koje osiguravaju posebne uvjete školovanja).

Za dodatni odgojno-obrazovne i rehabilitacijski programe Pravilnik određuje da su to: program edukacijsko-rehabilitacijskih postupaka, program produženoga stručnog postupka, rehabilitacijski programi.

Privremeni oblici odgoja i obrazovanja prema Pravilniku su: nastava u kući, nastava u zdravstvenoj ustanovi, nastava na daljinu.

PRIMJERENI PROGRAMI OBRAZOVANJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA

Redoviti program uz individualizirane postupke članak 5. Pravilnika određuje se učenicima koji s obzirom na vrstu teškoće mogu svladati redoviti nastavni plan i program/ kurikulum bez sadržajnog ograničavanja, ali su im zbog specifičnosti u funkcioniranju potrebni individualizirani postupci u radu.

Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke članak 6. Pravilnika naglašava da se određuje za učenike koji bez sadržajnih ograničenja ne mogu svladavati redoviti program. Program se definira kao redovni program koji se sadržajno i metodički prilagođava učeniku, a sadržajna prilagodba kao individualna prilagodba nastavnih sadržaja sukladno sposobnostima i sklonostima učenika. Određuje se da je moguće smanjivanje do razine najniže razine usvojenosti postignuća propisanih nastavnim planom i programom za razred koji učenik polazi.

Ovo je novina te je potrebno za svaki predmet isto odrediti. Kao i kod prethodne vrste programa navodi se da može biti iz jednog, više ili svih nastavnih predmeta, da treba za svakog učenika biti razrađen kao pisani dokument koji izrađuju učitelji u suradnji sa stručnim suradnicima te da se moraju dati na uvid roditeljima tijekom prve polovice polugodišta (do kraja listopada).

U članku 7. Pravilnika razrađuje se primjena vrste programa u srednjoj školi.

Za razliku od dosadašnje prakse uvodi se i prilagodba sadržaja i za strukovne predmete, ali do razine stjecanja kompetencija potrebnih za pristup tržištu rada. Uvodi se mogućnost odobravanja svladavanja program uz produženi rok (dvije godine za jednu godinu školovanja) i to dva puta tijekom školovanja.

Posebni program uz individualizirane postupke članak 8. Pravilnika čine posebno strukturirani sadržaj nastavnih planova i programa/ kurikuluma izrađen prema mogućnostima i sposobnostima učenika. Program se određuje učenicima koji s obzirom na njihovo funkcioniranje uvjetovano vrstom teškoće i/ili postojanje više vrsta teškoća ne mogu svladati redoviti program uz individualizirane postupke ili redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke. Iz pravilnika proizlazi da pojedini predmeti mogu biti svladavani po redovitom programu uz individualizirani pristup ili i uz prilagodbu sadržaja (dosada je bio predviđena „maksimalna individualizacija“ za dio program koji se izvodio u redovitom razrednom odjelu), određuje se matični razredni odjel kao odjele gdje učenik ostvaruje više od 70% satnice te se iznimno može i poseban program uz individualizirane postupke izvoditi u redovitom razredu.

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke članak 9. Pravilnika. Cilj toga programa je osposobiti učenika za najjednostavnije aktivnosti svakodnevnog života i rada te da se provodi od 6 do 21 godine života i ne razlikuje se od dosadašnjeg Pravilnika.

Novosti koje se razrađuju u članku 9 st. 2, 3 i 4. odnose se na prijelaz iz posebnog programa uz individualizirane postupke u ovaj program na kraju osnovnog obrazovanja ili tijekom srednjoškolskog obrazovanja, a što do sada nije bilo regulirano. U stavku 5. određuje se da se program provodi sukladno mreži u odgojno- obrazovnim skupinama u školama. Ovaj program može se provoditi kako u redovitim tako i u ustanovama koje osiguravaju posebne uvjete školovanja.

PRAVA UČENIKA S TEŠKOĆAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ PROIZLAZE IZ DOKUMENATA

Konvencija o pravima djeteta

Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske

Ustav Republike Hrvatske

Akcijski plan Vijeća Europe za osobe s invaliditetom za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006. - 2015.

Strateški plan 2013 -2015, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi(NN 87/08)

Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN br. 63/08)

Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN br. 63/08)

Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (NN br. 86/92)

Zakon o potvrđivanju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i fakultativnog protokola uz konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (NN MU 6/07, 5/08)

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN, br. 63/07)

Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkoga stanja djeteta, učenika te sastavu stručnoga povjerenstva (NN br.67 /14)

Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN,24/2015).

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Svi pobrojani dokumenti ističu pravo učenika s teškoćama u razvoju na primjerene oblike školovanja u redovitoj školi, a posebno su naglašeni temeljem Pravilnika:

pravo na obrazovanje

pravo na uvažavanje učenika s teškoćama, pravo na sudjelovanja učenika u životu škole

pravo na participiranje u nastavnom planu i programu prema sposobnostima

pravo na različitosti učenika u razredu, pravo na prilagodbu učenja

pravo na učenje iz pokušaja

pravo na potporu učenju

pravo učenika na obrazovanje u lokalnoj zajednici

pravo na pristupačnost

pravo na potporu.

Nakon Rješenja Ureda o primjerenom obliku školovanja učenika s teškoćama u razvoju uz pomoćnika u nastavi za uspješno inkluzivno obrazovanje potrebno je osigurati uvjete u školi za školovanje učenika s teškoćama.

PODRŠKA ODGOJNO - OBRAZOVNOM UKLJUČIVANJU I ULOGA POMOĆNIKA

Osoba koja obavlja posao pomoćnika u nastavi mora imati završenu srednju školu, sklonost obavljanju poslova pomoćnika u nastavi i dodatnu edukaciju propisanu verificiranim Nastavnim planom i programa za osposobljavanje pomoćnika u nastavi.

Posao pomoćnika u nastavi određuje stručni tim škole uz pomoć vanjskih suradnika, ovisno o potrebama učenika. U nekim slučajevima je to pomoć u pisanju, čitanju, vježbanju, objašnjavanju, pomoć pri spremanju torbe, mobilnosti i slično. Pomoćnik u nastavi jedan je od preduvjeta kvalitetne inkluzivne edukacije za učenike koji imaju :

značajna motorička oštećenja zbog kojih nisu u mogućnosti obavljati osnovne životne radnje
teškoće u komunikaciji i socijalnim interakcijama povezane s poremećajima iz autističnog spektra

senzoričke teškoće povezane s oštećenjem vida ili oštećenjem sluha zbog kojih nisu u mogućnosti samostalno sudjelovati u odgojno-obrazovnim aktivnostima

učenici koji imaju ponašanja značajno ometajuću u funkcioniranju i ugrožavaju njihovu fizičku sigurnost i fizičku sigurnost drugih učenika

kombinirane teškoće koje čine više lakših oblika prethodno navedenih teškoća

rješenje o primjerenom obliku školovanja uz pomoćnika u nastavi.

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Poželjno je i potrebno da kandidati za pomoćnike prođu intervju i edukaciju prije uključivanja u razred. Nakon uključivanja pomoćnika u nastavi potreban je sustav podrške pomoćniku u nastavi i pretpostavlja podršku preko savjetovanja u školi i to:

individualno savjetovanje pomoćnika

redovita jednomjesečna grupna supervizija za pomoćnike u nastavi (superviziju/grupno savjetovanje pomoćnika u nastavi vode iskusni stručnjaci škole imenovani koordinatori, a to su obično edukacijski rehabilitator, pedagog ili psiholog).

Rad pomoćnika u razredu trebao bi započeti:

Upoznavanje s učiteljskim/nastavničkim kolektivom škole preko susreta u zbornici te učiteljem/nastavnikom u čijem će razredu pružati potporu prije samog ulaza u razred, prema mogućnostima i upoznavanje s roditeljem/starateljem učenika

upoznavanje s učenikom te ostalim učenicima u razredu također poželjno je da se upozna prije prvoga dana nastave, kada se pokažu dodatne potrebe pomoćnik u nastavi upoznaje i surađuje s članovima mobilnog stručnog tima (MST-a), stručnjaka koji dolaze na poziv škole npr. kad dolaze stručnjaci Centra Vinko Bek za slijepu učenike, Centra za odgoj i obrazovanje Goljak za učenike s oštećenjem organa i organskih sustava i drugi specijalizirani stručnjaci.

pristup informacijama o posebnim obrazovnim potrebama i specifičnostima učenika daje koordinator individualnim savjetovanjem i osigurava dolazak roditelja na razgovor na kojem će pomoćnik dobiti saznanja vezana za učenika

informacije o metodama, postupcima, oblicima rada i zahtjevima ostvaruju učitelji/ nastavnici i koordinator,

svakodnevna suradnja s učiteljima i nastavnicima radi planiranja individualiziranih ciljeva i zahtjeva

ULOGA POMOĆNIKA U NASTAVI

Pomoćnik u nastavi pomaže učeniku s teškoćama u razvoju tako što potiče njegovo sudjelovanje u socijalnim i odgojno-obrazovnim procesima u školi, usmjerava učenika, potiče njegovu pažnju i koncentraciju na nastavni sadržaj te po potrebi dodatno objašnjava i prilagođava gradivo učenikovim individualnim potrebama. Učenik može i u radu griješiti, ali pomoćnik ne treba raditi umjesto njega. Podrška pomoćnika je svakodnevno usmjerena na učenika u razredu:

neposredno pomaže učeniku s teškoćama u uključivanju u razredni kolektiv, svladavanju socijalno-psiholoških prepreka te usvajanju nastavnih sadržaja (primjerice za učenika s ADHD-om važna je kontrola ponašanja tijekom nastave, odmora, izleta, izvanučionička)

u suradnji s učiteljem/nastavnikom pomaže u pripremanju individualiziranih materijala za nastavu primjenom prikladnih didaktičko-metodičkih postupaka

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

prema potrebi radi zadatke po napatku učitelja

prema potrebi surađuje s ostalim učiteljima unutar kolektiv (izborni predmeti, predmeti u predmetnoj nastavi), a sve zbog poboljšanja uvjeta školovanja svih učenika škole

ima specifičnu odgovornost pružati individualnu podršku učeniku s teškoćom, ali se često nalazi u situaciji da, osim što pomaže konkretnom učeniku u individualnom radu, pomaže cijeloj skupini učenika kada se radi o radu u grupama/radionicama

pridržavanjem osigurava da se učenik sigurno kreće po prostoru škole za vrijeme nastave i odmora (nošenje torbe ili pribora)

pomoć pri upotrebi radnih materijala (geometrijski pribor, pribor za nastavu likovne kulture), dodatno pojašnjavanje zadatka i uporaba jednostavnih postupaka u radu (vježbanje, ponavljanje, provjeravanje naučenog)

motiviranje učenika na izvršavanje zadatka (aktivnost po odabiru učenika)

usmjeravanje na sadržaj rada (prst, olovka, kartice)

pomoć pri rješavanju zadataka (čitanje upute uz provjeravanje razumijevanja,

povremeno pisanje umjesto učenika)

pomoć pri čitanju zadatka (praćenje teksta podupiračem, olovkom)

pomoć pri prepisivanju sa školske i/ili pisanju u bilježnicu, lijepljenje listića u bilježnicu i bilježenje domaće zadaće (zaokruživanje zadatka, pisanje podsjetnika)

poticanje na sudjelovanje na satu (usmjeravanje pažnje na bitno, aktivno sudjelovanje na poticanje socijalne interakcije u razredu i na odmoru)

prihvata učenika 10 minuta prije početka nastave i predaje ga nakon nastave roditelju ili osobi koja ima dopuštenje roditelja za prihvata učenika

Obveze pomoćnika u nastavi mogu ovisiti i o specifičnim teškoćama učenika npr. učenik s oštećenjem organa i organskih sustava treba svu pomoćnikovu pomoć prilikom wc toaleta, pri uzimanju hrane, kretanju po školi i druge zadatke/obveze potrebne za podršku učeniku. Pomoćnik na prvom sastanku s koordinatorom dobiva sve obveze u vezi s obvezama i radnim vremenom koja ovisi o potrebama učenika prema vrsti teškoće. Uloga pomoćnika u nastavi se odnosi na kontinuiranu suradnju s učiteljem, pomaganje učeniku i to :

postupci podrške u odnosu na motivaciju za učenje

postupci podrške u odnosu na sadržaje učenja

postupci podrške u odnosu na rješavanje zadataka

postupci podrške u odnosu na čitanje i pisanje, računanje, komunikaciju

postupci podrške u odnosu na izvođenje praktičnog rada

postupci podrške usmjereni na ponašanje i socijalne odnose

DOKUMENTACIJA POMOĆNIKA U NASTAVI

Svaki pomoćnik u nastavi u dogovoru s koordinatorom trebao bi voditi dokumentaciju:

Dnevnik rada pomoćnik u nastavi koji se vodi svakodnevno.

(Preporuča se minimalni sadržaj dnevnika rada koji sadržava podatke o učeniku, pomoćniku, nadnevak i nastavni sat te kratki opis aktivnosti tijekom sata. Može se voditi i u elektroničkom obliku.)

Komunikacijska bilježnica koristi se kao oblik komunikacije između škole i roditelja učenika.

(U bilježnicu se bilježi zapažanja o učeniku tijekom nastave, podsjetnik za domaće zadaće, posjete izvan nastave, odgovara se na upite roditelja. Pomoćnik je na kraju školske godine kao dio dokumentacije predaje koordinatoru.)

„Završno izvješće pomoćnika u nastavi“ dosadašnja praksa ukazuje na potrebu ove vrste izvješća koje se predaje na kraju nastavne godine koordinatoru ako je tako dogovoreno prilikom uključivanja pomoćnika s koordinatorom. Poželjno bi bilo da završno izvješće sadržava:

1. OPIS UČENIKA U ODGOJNO-OBRAZOVNOM PROCESU – opisati učenika (osobito neke specifičnosti i za vrijeme nastave i za vrijeme trajanja odmora ili nekih slobodnih aktivnosti

samostalnost, pažnja, potrebna izmjena aktivnosti te navesti posebnosti prilikom poučavanja ako ih je bilo, u oblicima i metodama rada...)

2. ODNOS UČENIKA PREMA DRUGIM UČENICIMA, UČITELJIMA, POMOĆNIKU – kako učenik ostvaruje kontakte, treba li ga poticati na druženje ili to radi samoinicijativno

3. ODNOS PREMA UČENJU I ŠKOLSKIM OBAVEZAMA, SURADNJA S RODITELJIMA – piše li učenik redovito domaće zadaće, samostalnost pri pisanju zadaća, odnos prema školskim obavezama, komunikacija s roditeljima i drugi značajni detalji tijekom praćenja učenika.

ULOGA KOORDINATORA ŠKOLE

Koordinator škole kao najodgovornija osoba za uključivanje i praćenje pomoćnika u nastavi ima specifičnu i odgovornu ulogu u cjelokupnom inkluzivnom pristupu, a prema pomoćniku ima obveze:

upoznaje pomoćnika u nastavi o potrebama učenika s teškoćama, senzorička oštećenja, složena motorička oštećenja, rijetke bolesti i drugo,

prema potrebi poziva članove mobilnog stručnog tima koji pružaju stručnu podršku pomoćniku u vidu savjetovanja,

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

priprema i tumači dokumentaciju o učeniku usmjereno na obrazovne potrebe učenika (uz prethodnu privolu roditelja i etički pristup), putem dogovora s učiteljima/nastavnicima i roditeljima učenika osigurava rad s učenicima s teškoćama,

pruža dodatnu podršku pomoćniku za ostvarivanje planiranog (individualno, grupno),

svakodnevno prati događanja u školi vezano za učenike s teškoćama, učitelje, pomoćnike

prati napredovanja učenika s teškoćama i pomaže pomoćniku stručnim savjetima,

pravovremeno informira pomoćnike o stručnim susretima u školi, stručno usavršavanje pomoćnika,

organizira timske sastanke za učitelje i pomoćnike vezano za suradnju s roditeljima, sjednice i dr.

Na kraju obrazovnih razdoblja izvještava o učinkovitosti uključivanja pomoćnika u nastavi i o obrazovnim postignućima učenika, suradnji učitelja i pomoćnika, suradnji roditelja i pomoćnika te uspješnosti odgojno-obrazovnog uključivanja učenika s teškoćama u razvoju.

Za postizanje uspjeha inkluzije u obrazovanju nije dovoljna samo „fizička“ prisutnost učenika s teškoćama u razvoju u redovnoj školi uz pomoćnika u nastavi već usmjerenost obrazovnog sustava prema učeniku, a to se postiže kroz pripremljeno i educirano nastavno osoblje i rukovodstvo škole, pripremljeno školsko okruženje i uspostavljena suradnja/partnerski odnos s roditeljima učenika.

mr.sc. Mara Kovačić, prof. defektolog

PODRŠKA ŠKOLOVANJU UČENIKA S MOTORIČKIM TEŠKOĆAMA

UVOD

Potrebe učenika s motoričkim teškoćama iste su kao i svih ostalih učenika.

Uvjeti u kojima se školovanje provodi (prostor, oprema, udžbenici, edukacija nastavnika i dr.) uglavnom su primjereni potrebama učenika bez teškoća i ne uvažavaju razvojne specifičnosti ove populacije učenika u području:

motorike

perceptivnih sposobnosti

razini intelektualnog, socijalnog i emocionalnog razvoja

mogućnostima glasovno govorne komunikacije

vidnim i slušnim specifičnostima

rasponu pažnje i dr.

Osnovne karakteristike učenika s motoričkim teškoćama su:

različiti oblici i težina poremećaja pokreta i položaja tijela

smanjena/onemogućena funkcija pojedinih dijelova tijela (najčešće ruku, nogu i kralježnice)

nepostojanje dijelova tijela (najčešće urođena nerazvijenost pojedinih dijelova ruku ili nogu ili je dijete ostalo bez dijela/cijelog ekstremiteta zbog bolesti (amputacija bolesnog dijela) ili nezgode.

U Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 24/2015) navedena je Orijentacijska lista vrsta teškoća u kojoj su definirane i skupine učenika s motoričkim teškoćama u točki 4. pod nazivom ***oštećenje organa i organskih sustava.***

ORIJENTACIJSKA LISTA VRSTA TEŠKOĆA

Skupine vrsta teškoća:

- 1. oštećenja vida*
- 2. oštećenja sluha*
- 3. oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju*
- 4. oštećenja organa i organskih sustava*
- 5. intelektualne teškoće*
- 6. poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja*
- 7. postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju.*

Skupina 4. Oštećenja organa i organskih sustava

Oštećenjem organa i organskih sustava smatraju se prirođena ili stečena oštećenja, deformacije ili poremećaji funkcije pojedinoga organa ili organskih sustava koje dovodi do smanjenja ili gubitka sposobnosti u izvršavanju pojedinih aktivnosti.

Podskupine:

- 4.1. oštećenja mišićno-koštanoga sustava*
- 4.2. oštećenja središnjega živčanog sustava*
- 4.3. oštećenja perifernoga živčanog sustava*
- 4.4. oštećenja drugih sustava (dišni, srčanožilni, probavni, endokrini, koža i potkožna tkiva, mokraćni, spolni).*

Navedeni Pravilnik definira i profesionalnu potporu u školovanju učenika.

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

VIII. PROFESIONALNA POTPORA

(1) Profesionalnu potporu u školovanju učenika provode:

učitelji/nastavnici osposobljeni i educirani za rad s učenicima s teškoćama u razvoju
nastavnici/odgojitelji osposobljeni i educirani za rad s učenicima s teškoćama u razvoju u učeničkim domovima

stručnjaci edukacijsko-rehabilitacijskoga profila (edukacijski rehabilitator, logoped, socijalni pedagog)

stručni suradnici škole

nadležni školski liječnik

stručnjaci zavoda za zapošljavanje i drugi stručnjaci iz ustanova socijalne skrbi, zdravstvenih ustanova i drugih specijaliziranih ustanova,

savjetnici agencija nadležnih za odgoj i obrazovanje

stručni timovi

centri potpore

pomoćnici u nastavi ili stručni komunikacijski posrednici

stručnjaci iz civilnoga sektora uz odobrenje nadležnog Ministarstva.

(2) Radnici škola pružaju profesionalnu pomoć učenicima u sklopu svojih tjednih zaduženja odnosno radnih obveza

Budući da dosad nije objavljen pravilnik koji bi definirao obveze pomoćnika u nastavi, navedeni prijedlog temelji se na dosadašnjim iskustvima pomoćnika u nastavi u pružanju potpore učenicima s motoričkim teškoćama.

POMOĆNIK U NASTAVI

Pomoćnik u nastavi za učenike s motoričkim teškoćama i kroničnim bolestima jest osoba koja pruža fizičku podršku učeniku u zadovoljavanju njegovih osobnih potreba i obavljanju zadataka iz odgojno-obrazovnog programa koje učenik zbog motoričkih poremećaja ne može samostalno izvesti, ali može pomoćniku reći što i kako da napravi umjesto njega.

Plan i program rada pomoćnika u nastavi

Plan i program rada utvrđuje se sukladno individualnim potrebama učenika s motoričkim teškoćama koje je utvrdilo povjerenstvo za određivanje primjerenog oblika školovanja, a tijekom školovanja nadopunjava se podacima praćenja učenika.

Nužna je suradnja s roditeljima, učenikovim terapeutima, školskim liječnikom, a po potrebi i liječnikom specijalistom.

Prilagođene materijale za rad s učenikom priprema učitelj/nastavnik u suradnji s defektologom/rehabilitatorom ili koordinatorom/članovima mobilnog tima.

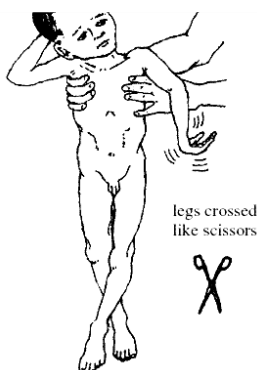
Pomoćnik u nastavi najviše što može potiče samostalnost učenika i pruža mu podršku samo u izvođenju onih aktivnosti koje ne može izvesti ni uz pomoć pomagala.

KRETANJE UČENIKA

Kod djeteta sa spastičnim obrascem kretanja prilikom prenošenja ili premještanja iz jednog položaja u drugi valja paziti gdje ćemo ga prihvatiti da ne bismo pojačali spasticitet tijela (za podizanje/prihvaćanje ispod pazuha koristiti svoje podlaktice, a ne hvat prstima da se izbjegne pojava spazma, za podizanje/pridržavanje/odijevanje kada se koristi hvat za ruke hvatati iznad ručnog zgloba, a ne za šaku).

Neppravilno prenošenje i pozicioniranje djeteta s motoričkim teškoćama može potaknuti nepravilne kompenzacijske obrasce kretanja.

Takvi nepravilni obrasci djetetu otežavaju normalnu motoričku aktivnost i povećavaju napetost mišića.

Rukovanje kolicima

Potrebno je uvijek provjeriti je li učenik pravilno smješten u kolicima: noge na podlošku za noge, fiksirani remeni ili druga pomagala za održavanje stabilnog sjedenja, na ravnoj površini provjeriti je li postavljen sigurnosni peti kotačić, a prilikom prijelaza preko prepreke je li kotačić pomaknut pod sjedalo kako ne bi smetao pri prijelazu prepreke/stube.

Kretanje kolicima

po ravnoj podlozi

po neravnoj podlozi

preko prepreka

po kosini i po stubama

Svaka aktivnost mora biti popraćena verbalnom uputom kako bi se dijete pripremilo za nju.

Pomoć učeniku u kretanju prilikom dolaska u školu i tijekom boravka u školi:

vođenje učenika koji hoda uz pomoć,

podrška učeniku koji se kreće uz pomoć pomagala (štake, hodalica) pri prelaženju prepreka

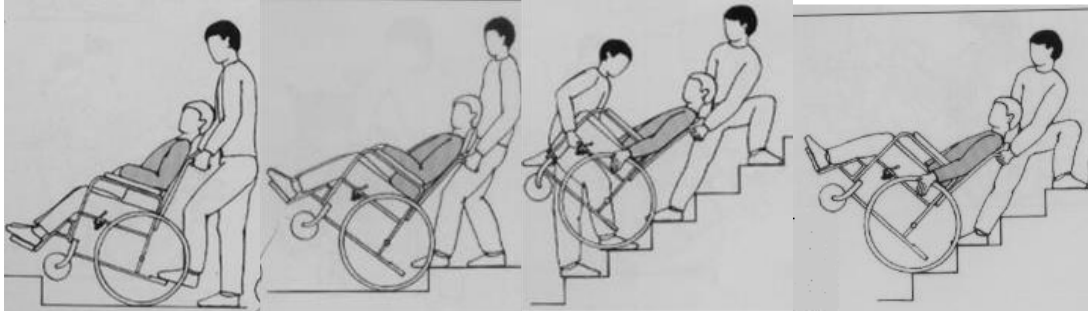
pomoć učeniku koji se kreće kolicima pri prelaženju prepreka

vožnja učenika koji se ne može samostalno voziti kolicima

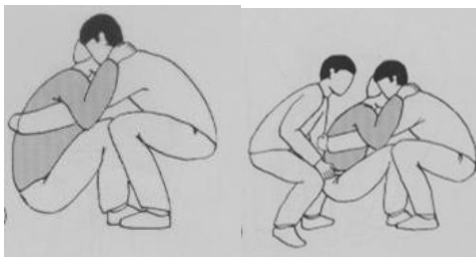

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Podizanje s podloge učenika s distrofijom

Uporaba, pomoć pri uporabi pomagala

stavljanje i skidanje proteze/pomagala, prilagodba proteze/pomagala za određene aktivnosti;

prijelazi s kolica na pod, stolac, WC, krevet uz pomoć i samostalno

pomoć pri ulasku/izlasku u/iz vozila (auto, kombi, tramvaj, autobus, vlak, brod, avion, uspinjača)

Pomoć u korištenju WC-a:

stavljanje na sjedalicu WC-a
pridržavanje tijekom sjedenja
brisanje nakon obavljene nužde
svlačenje i oblačenje odjeće
promjena pelena inkontinentnom učeniku
pomoć pri higijeni tijekom menstruacije
pranje ruku nakon obavljene nužde
stavljanje na sjedalicu WC-a

PUČKO
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Pomoć pri presvlačenju:

Skidanje i oblačenje kaputića, veste, cipela i sl. tijekom boravka u školi ovisno o potrebi učenika i situacije u školi.

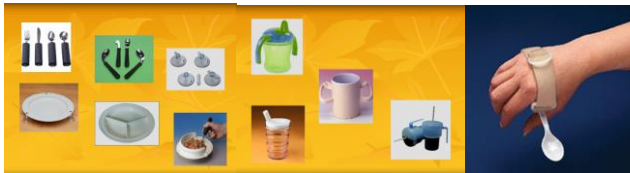

Prehrana:

tehnike služenja priborom za jelo,

korištenje prilagođenog pribora za jelo,

pomoć pri jelu (rezanje, sjeckanje, pridržavanje ruke pri izvođenju/ učenju
tehnika korištenja pribora za jelo

PUČKO
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Pomoć učeniku u obavljanju školskih aktivnosti

pisači i crtači pribor većeg obujma koji olakšava hvat

meke olovke koje ostavljaju izraženiji (tamniji) trag

držači koji se montiraju na pisaći i crtaći pribor prilagođeni individualnim potrebama učenika

papiri ili radni listovi većih formata (A4 ili većih), širih proreda (većih kvadratića) s izraženim graničnim linijama

fiksatori papira na principu vakuuma ili ljepljivih traka

posude za boje i pribor koje se na principu vakuuma fiksiraju za podlogu

pomoć pri izvođenju praktičnih radova prema nalogu učitelja/nastavnika i na zamolbu učenika,

pomoć učeniku/učitelju/nastavniku u provođenju programa tjelesno-zdravstvene kulture, tehničke i likovne kulture

pomoć učeniku/učitelju/nastavniku u provođenju programa izvanučioničke nastave (kretanje, obavljanje praktičnih radova i sl.)

Specifična računalna oprema

Pomoćnik u nastavi pomaže učeniku u korištenju prilagođene računalne opreme tijekom nastave za pisanje, čitanje i korištenju komunikatora ako učenik ne govori. Upute za rad trebaju dati stručnjaci koji su izradili program korištenja računalne opreme sukladno mogućnostima pojedinog učenika i potrebama nastavnog predmeta.

<p>Računala, programi za komunikaciju i ostala tehnička dostignuća</p> 	<p>specifična didaktička i rehabilitacijska sredstva i pomagala</p>
<p>■ prilagođeno računalo (tipkovnica i miš prilagođeni motoričkim mogućnostima učenika)</p> 	<p>Potpomognuta komunikacija</p> <p>■ Dopunjava i/ili nadomješta govor ili pisanje za osobe s oštećenjima u izgovoru ili razumijevanju izgovorenog /pisanog jezika</p> <p>■ Procjena sposobnosti, ograničenja i komunikacijskih potreba</p>

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

mr.sc.Daniela Abramović

PRISJETIMO SE:

poremećaji glasa

poremećaji govora:

artikulacijski poremećaji

poremećaji fluentnosti (mucanje i brzopletost)

jezični poremećaji (teškoće)

disleksija i disgrafija

diskalkulija

Ekspresivne jezične teškoće očituju se kao:

semantičko (rječničko) znanje - oskudno (siromašan rječnik, teškoće imenovanja,)

gramatička razina često neadekvatna (rečenica oskudna, često agramatična, teškoće morfološkog označavanja riječi, teškoće pri razumijevanju i uporabi prijedloga)

na fonološkoj razini mogu biti prisutne teškoće u artikulaciji glasova, fonemskoj diskriminaciji, auditivnoj percepciji

pragmatička (komunikacijska) razina uglavnom je uredna iako zapravo nije dobro oblikovana prisutne su teškoće u memorijskim funkcijama i obradi jezika.

učestalo prisutne teškoće čitanja i pisanja te teškoće tijekom učenja.

Receptivne jezične teškoće očituju se u :

nerazumijevanju

djelomičnom razumijevanju i slijeđenju verbalnih uputa kao i u teškoćama razumijevanja pisanog teksta.

Osobine jezičnih poremećaja kod učenika u procesu učenja

velike individualne razlike prema sposobnostima i mogućnostima

ne postoje dva učenika s potpuno istom teškoćom

uglavnom su to teškoće ekspresivnog izražavanja

problemi središnjeg slušnog procesuiranja

ti poremećaji ostavljaju dugotrajan učinak na školovanje i socijalizaciju tih učenika

deficit pri tumačenju ili učenju simbola

vrlo slabe semantičke vještine: sporo imenovanje, sporo "traženje" odgovarajuće riječi, siromašan vokabular, upotreba riječi u samo jednom kontekstu, nemogućnost razumijevanja i upotrebe višeznačnih riječi ili prenesenog značenja, česta upotreba gesti, slaba mogućnost izvođenja definicija (što rezultira težim usvajanjem gramatike u jezicima i razumijevanju matematičkih zadataka posebno onih zadanih riječima iako mogu biti dobri u matematičkim procedurama)

teško pokazuju naučeno i podjednako teško pokazuju svoje znanje usmenim i pisanim putem ostavljaju lošiji dojam o svom znanju.

Podrška koju pruža asistent:

pomoć pri imenovanju i pojašnjavanju novih pojmova

vizualizirati i na konkretnom primjeru pojasniti prijedloge

kod poteškoća fonemske diskriminacije istaknuti bojom problematičan glas

jezično prilagoditi uputu

pojasniti usmenu uputu

pisanu uputu razlomiti na više dijelova

učeniku davati uputu po uputu

Komunikacijsko – pragmatičke teškoće

obilježava ih sposobnost izgovaranja riječi, rečenica, fraza „napamet“ pri čemu su rečenice gramatički pravilne, ali teškoće nastaju pri uporabi jezika u komunikacijske svrhe

djeca s ovom vrstom teškoća se osamljuju i nerado komuniciraju

blaži oblici jezičnih i komunikacijskih teškoća mogu se očitovati u teškoćama pripovijedanja, pojašnjavanja, davanja relevantnih informacija i korištenja jezika u komunikacijske svrhe

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Početne teškoće kod disleksije prisutne su od prvog razreda pa i tijekom daljeg školovanja, a one su:

spora sinteza i analiza odnosno čitanje i pisanje

izostavljanje, zamjena/dodavanje- slova, slogova ili riječi pri čitanju i pisanju

okretanje slova pri pisanju

nepoštovanje reda i prostora na papiru pri pisanju ili crtanju

neurednost rukopisa, posebno neujednačenost veličine slova i nagiba pisanja

nerazumijevanje pročitano kao ni informacija koje prima.

Podrška koju pruža asistent

prilagodbom metoda rada (npr. više vizualizacije pri usvajanju novog gradiva), istaknuti mu bitno

čitanje manjih cjelina, razgovor o onome što je razumjelo, pojašnjavanje značenja riječi, povezanost teksta s životnim iskustvom

postavljati pitanja otvorenog tipa: "Što to tebi znači?", "Što pod tim podrazumijevaš?", "Što bi ti još tome dodao?" i sl.

premjestiti ga da sjedi bliže ploči i učitelju

isticati njegova dobra postignuća u drugim područjima rada

povremeno mu davati lakše zadatke koje može uspješno riješiti

naglasiti ono što će se u lekciji učiti i završiti lekciju sažetim prikazom onoga što se naučilo

nije ga dobro prisiljavati da glasno čita pred svima u razredu ako to ne želi

stalno tražiti da piše urednije (iako se ono stalno trudi i rukopis je čitljiv)

podebljati mu crtovlje u koje piše

pomoć pri snalaženju u udžbeniku

paziti je li zabilježilo što je za domaću zadaću

DISKALKULIJA

PUČKO
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

skup specifičnih teškoća u učenju matematike/aritmetike, kao i teškoće u obavljanju matematičkih/aritmetičkih zadataka

djelomičan poremećaj: javlja se u svim ili samo određenim matematičkim područjima

POGREŠKE (ZAGLAVLJIVANJA)

više puta ponavlja isti broj ili radnju

nije u stanju prijeći na sljedeći korak ni u pisanju ni u računanju

(npr. ako je u prvom zadatku bio znak "+", dijete zbraja u svim ostalim zadacima do kraja stranice bez obzira što se znak odavno promijenio)

uporno ponavlja nedavno naučenu radnju

ZRCALNE POGREŠKE

zrcalno okreće znamenke

narušava ili zrcalno okreće redoslijed znamenaka u višeznamenkastim brojevima 534 435

USPORENOST

dijete daje ispravan odgovor, ali treba više vremena negoli je uobičajeno u njegovoj dobi (i u čitanju i u pisanju brojeva, npr. $1+9=10$ treba mu više od tri sekunde).

PROCEDURALNE GREŠKE

dijete izostavlja, "preskače" jedan od obveznih koraka u rješavanju zadataka.

primjer: $3 + 4: 2 + 5 = 2 + 5 = 7$

SLABO PAMĆENJE I PREPOZNAVANJE NIZA BROJEVA

dijete može imati teškoće u pamćenju vlastitog broja telefona. Zna se dogoditi da neće prepoznati telefonski broj ako je drugačije izgovoren ili zapisan.

PODRŠKA KOJU PRUŽA ASISTENT

uspostavite kontakt očima dok razgovarate s djetetom.

nagradite točan i prihvatljiv rad; ne fokusirajte se samo na greške.

ako ocjenjujete, ocjene za pismeni uradak raščlanite na ocjenu za zalaganje i ocjenu za točnost

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

usmeno ga/je ispituje ako će to potaknuti njegovu uspješnost

ohrabrite djetetove interese i talente.

pronađite način da djetetu date novu sliku o njemu samome kako ne bi i sam sebe smatrao "zločestim" ili "lijenim"

dovedite učenika/icu u situaciju u kojoj mogu sebe vidjeti u novom svjetlu

primjerom pokažite kakvo ponašanje želite.

podsjete učenika/icu na njegove uspjehe u prošlosti.

iznesite svoje osjećaje i/ili realistična očekivanja.

Podrška i poticaji usmjereni na percipiranje:

podebljati brojke, označiti kućice za upisivanje brojki

označiti red u kojem se počinje

označiti mjesta za postavljanje zadatka slijedom, crtanje simbola, pisanje, geometrijske crteže, pisanje odgovora

prekriti bijelim papirom zadatke koji se ne rješavaju

paziti na urednost.

Podrška i poticaji usmjereni na govorno obrazlaganje:

poticati pitanjima

započeti odgovor

tumačiti jednostavno i kratko

koristiti jasnu artikulaciju

imati primjeren tempo, jačinu i visinu glasa

govoriti književnim jezikom

provjeriti razumijevanje slušanoga

Podrška i poticaji usmjereni na zapamćivanje i pamćenje:

ponoviti uputu onoliko puta koliko je potrebno da je dijete razumije

ponoviti definicije i pravila uz primjere

vježbati slične zadatke bliske djetetovom životu

napraviti stanke između zadataka

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

koristiti perceptivne podupirače (didaktička sredstva)

označiti dijelove koje treba zapamtiti (pravila, definicije, primjer-model zadatka)

Podrška i poticaji usmjereni na pažnju i koncentraciju:

odmaknuti sve što nije usmjereno na zadatak i što odvlači pažnju

uspostaviti dogovor o izmjeni aktivnosti i stanki

ponuditi za rješavanje samo jedan zadatak, a po njegovu rješenju uzeti drugi zadatak

ponuditi motivacijsku stanku za učenika

poticati na ustrajnost u rješavanju zadatka

usmjeravati na dovršavanje zadatka

pohvaliti uloženi trud.

Podrška i poticaji usmjereni na vidno-motoričku koordinaciju:

usmjeriti na pravilno držanje olovkom

pomoći u pravilnoj manipulaciji didaktičkim sredstvima

pružiti podršku u korištenju geometrijskog pribora

obratiti pozornost na stabilnost podloge

označiti debljom crtom mjesta za rad

tolerirati nespretniji rukopis i oblikovanje brojki

obratiti pažnju na čitkost

pomoći u izvođenju individualnih i grupnih aktivnosti

PODRŠKA UČENICIMA S POREMEĆAJEM PAŽNJE / HIPERAKTIVNOSTI (ADD/ ADHD)

mr.sc.Vanda Kos Jerković

DEFICIT PAŽNJE/HIPERAKTIVNI POREMEĆAJ (ADHD)

jest kognitivni i bihevioralni neurorazvojni poremećaj dječje, adolescentne i odrasle dobi s izraženim simptomima nepažnje i/ili hiperaktivnosti – impulzivnosti koji su maladaptivni (klinički značajno oštećenje socijalnog, akademskog ili radnog funkcioniranja -DSM IV,1994), i ne odgovaraju razvojnog stupnju. Javlja se kod 2 – 7 % školske djece i to četiri do pet puta češće kod dječaka. Podjednako je učestao u svim rasama i kulturnim i socioekonomskim klasama/grupama.

Obilježja djece s poremećajem pažnje

nemogućnosti uskog usmjerenja pažnje na detalje zbog čega često griješe u školskim i domaćim zadaćama ili drugim aktivnostima

teškoće u održavanju pažnje u dugotrajnim zadacima ili u aktivnostima igre i teškoće koncentracije

sporo vraćanje na zadatak nakon prekida

često se čini da ne slušaju kad im se izravno obraća

često ne prate upute ili ne dovršavaju školski ili domaći uradak (ne zbog prkosa ili nerazumijevanja uputa)

imaju teškoće u organiziranju zadataka i aktivnosti

izbjegavaju, ne vole ili odbijaju zadatke koji zahtijevaju trajniji mentalni napor (školski i domaći uradak)

često gube stvari potrebne za ispunjavanje zadaće ili aktivnosti (školski pribor, knjige, igračke i sl.)

često i lako ih ometaju vanjski podražaji

zaboravni su, zaboravljaju dnevne aktivnosti i sl.

Obilježja djece s hiperaktivnosti

prekomjerna motorička aktivnost koja se ne mijenja pod utjecajem socijalne okoline i zahtjeva motorički nemir – često tresu rukama i nogama, vrpolje se na stolici, ne mogu duže mirno sjediti

ustaju sa stolice u razredu ili negdje drugdje gdje se očekuje da ostanu na mjestu, imaju potrebu često prošetati ili izići iz razreda

pretjerana motorička aktivnost u situacijama kada je to neprimjereno (trče, penju se i sl.) u razredu tijekom sata i sl.

često su bučni i pretjerano pričaju (postavljaju puno pitanja)

imaju teškoće uključiti se u igre mirnijeg i tišeg karaktera

Obilježja djece s impulzivnosti

pretjerano govore bez odgovarajućeg odgovora na socijalne ograde

skloni su prebrzim i prečestim odgovorima – odgovaraju prije no čuju pitanje do kraja

imaju teškoće sa strpljenjem, čekanjem na red

često ometaju ili prekidaju druge tijekom igre, razgovora ili aktivnosti

teško odgađaju ispunjavanje želje ili potrebe – pokazuju manjak planiranja ili prosuđivanja

teškoće u odupiranju trenutnom iskušenju

niska tolerancija na frustracije

Uzroci

U temelju ove dijagnoze jest biološka različitost u funkcioniranju CNS-a, a nastaje pod utjecajem nasljeđa ili različitih nepovoljnih čimbenika koji mogu djelovati tijekom trudnoće, poroda ili nakon rođenja djeteta.

Vijeme pojavljivanja prvih simptoma

Prve simptome hiperaktivnosti i impulzivnosti moguće je uočiti u dobi od tri do četiri godine, a problemi u vezi s nepažnjom uočavaju se kasnije oko pete godine (gledanje slikovnica, slušanje priča, aktivnosti), a najčešće je to oko sedme godine ulaskom u školu kada zahtjevi okoline postoju veći (sjedjenje u školskoj klupi tijekom 45 minuta).

Suvremeni pristup ADHD-u

Kada roditelji djece s ADHD-om govore o ponašanju svoje djece, često se uočava da ne postoje identični obrasci ponašanja. Neki roditelji, npr., ističu da su njihova djeca iznimno aktivna, puno pitaju i impulsivna. Drugi ističu da su njihova djeca sanjari, nepažljivi i nemarni, a treći govore o neprihvatljivim oblicima ponašanja kao što su agresivnost, neprijateljsko ponašanje. Neka djeca imaju uz to imaju teškoće u učenju (disleksija, disgrafija, diskalkulija) i pokazuju lošiji školski uspjeh. Neki u njih u sukobu su sa zakonom.

Nisu sva dječja ponašanja i stanja koja roditelji opisuju ADHD. Oni opisuju mješavinu od četiri dijela od kojih su dva dio dijagnoze ADHD-a. To su: hiperaktivno-impulsivno ponašanje i

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

poremećaj pažnje. Međutim, kod neke se djece uz dijagnozu ADHD-a, mogu se pojaviti i pridružene smetnje ili stanja.

Teškoće u vezi s ADHD-om

nisko samopoštovanje

slab školski uspjeh

konflikti s autoritetima

sekundarni poremećaji ponašanja

anksioznost i depresija

noćno mokrenje

poremećaji govora i jezika

alergije, poremećaji spavanja, noćne more

Neka istraživanja pokazuju da u oko 50% djece s ADHD-om pojavljuje se i druga komorbiditetna stanja.

Slab školski uspjeh – teškoće u učenju

Oko 40 do 60% djece sa ADHD-om ima teškoće u učenju, a ostali imaju teškoće s vremenskim ograničenjima, količinom čitanog ili pisanog teksta. Školski uspjeh stoga je znatno slabiji od njihovog intelektualnog potencijala. Neka djeca su općenito neuspješna, neka su ciljano neuspješna (npr. povijest ili čitanje lektire, a kod nekih je problem snižena inteligencija (rijetko).

Specifične teškoće u učenju

Poremećaji u jednom ili više temeljnih psiholoških procesa, uključenih u razumijevanje ili korištenje jezika, govornog ili pisanog, koji se očituje u nedovoljno razvijenim sposobnostima slušanja, mišljenja, govora, čitanja, pisanja ili računanja. Istraživanja pokazuju da 15 do 20% djece sa ADHD-om ima specifične teškoće u učenju, a oko 50% djece sa specifičnim teškoćama u učenju ima ADHD.

Poremećaji govornog i jezičnog razvoja

Ponekad je teško reći proizlazi li određeni problem iz jezičnih teškoća ili ADHD-a.

Razvojno zaostajanje u drugim područjima

Problemi u motoričkoj koordinaciji i finoj motorici. Crteži su značajno slabiji od djetetove kronološke dobi. Dijete ima nezgrapan rukopis, sporije piše, ne stiče prepisati sadržaj s ploče što često dovodi do otpora u radu.

Teškoće u socijalnom funkcioniranju

Djeca s ADHD-om pokazuju probleme u ostvarivanju socijalnih odnosa. Često pokazuju neprihvatljive oblike ponašanja, nepredvidljiva su u svojim reakcijama, impulzivna, a ponekad i agresivna. Upravo ih zato često odbijaju grupe vršnjaka, ali i učitelji..

Često dolaze u konflikt s autoritetima u školi i obitelji jer se nemogućnost primjerenog posvećivanja zadacima koji zahtijevaju trajniji mentalni napor često tumači kao znak lijenosti, slabog osjećaja odgovornosti i suprotstavljanja.

U obitelji su često poremećeni odnosi roditelj - dijete jer različitost simptomatskog ponašanja navodi roditelje na uvjerenje da je problematično ponašanje namjerno.

Roditeljski odgovor na takva ponašanja često je kontrolirajući i negativan što dodatno otežava emocionalni i socijalni razvoj djece.

Dodatni psihijatrijski poremećaji:

U oko 40 do 60% djece s ADHD-om javlja se i opozicijsko-protestno ponašanje, konduktivni poremećaj u oko 25% djece, poremećaji raspoloženja, depresija, anksioznost, opsesivno-kompulzivni poremećaj i bipolarni poremećaj.

Teškoće u obiteljima

I četvrti neizostavni dio jest dječje životno okruženje (obitelj i škola). Podržavajuće roditeljstvo naspram kritičkog roditeljskog ponašanja, podržavajuće školsko okruženje naspram rigidnog i neuvažavajućeg obrazovanja. Stabilno obiteljsko okruženje naspram izolacije i odbacivanja. Simptomi ADHD-a u obitelji često prouzročuju stres, posebno ako su simptomi kod djeteta teški, kada su prisutne dodatne teškoće ili su simptomi prisutni kod više djece u obitelji. To iziskuje postojanje i razvijanje vještina nošenja s problemom, strpljivost i dosljednost. Samohrani roditelji su u posebno stresnoj situaciji.

Dijagnoza

Prema Dijagnostičko statističkom priručniku mentalnih poremećaja (DSM-IV, 1994.) koji se najčešće koristi u našoj kliničkoj praksi može se raditi o trima tipovima poremećaja:

Deficit pažnje/Hiperaktivni poremećaj, kombinirani tip

U ovom obliku poremećaja radi se ako šest ili više simptoma nepažnje i šest ili više simptoma hiperaktivnosti – impulzivnosti traje najmanje šest mjeseci. To je ujedno i oblik poremećaja koji se javlja kod najvećeg broja djece i adolescenata.

Deficit pažnje/Hiperaktivni poremećaj, predominantno nepažljivi tip

Ovaj tip poremećaja dijagnosticira se ako šest ili više simptoma nepažnje, a manje od šest simptoma hiperaktivnosti – impulzivnosti traje najmanje šest mjeseci.

Deficit pažnje/Hiperaktivni poremećaj, predominantno hiperaktivno-impulzivni tip

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Ova podvrsta poremećaja dijagnosticira se ako šest ili više simptoma hiperaktivnosti – impulzivnosti, a manje od šest simptoma nepažnje traje šest mjeseci. Međutim, i kod tog tipa poremećaja nepažnja može biti značajan problem.

ICD-10: Europska klasifikacija mentalnih poremećaja i poremećaja u ponašanju

Hiperkinetički poremećaj zahtijeva prisutnost razine nepažnje, hiperaktivnosti i impulzivnosti koji ne odgovara razvojnoj razini:

s početkom ne kasnijim od 7. Godine

pojavljuje se u raznim situacijama, kod kuće, u školi i sl.

postojan je u vremenu

nije prouzročen drugim poremećajima kao što je autizam ili afektivnim poremećajima kao što je depresija, manija ili anksioznost.

Postavljanje dijagnoze

Za postavljanje dijagnoze važan je cjeloviti liječnički pregled (pedijatar, psihijatar, neurolog), psihološka, logopedska i edukacijska procjena. S roditeljima i djetetom obavlja se razgovor i uzima osobna i obiteljska anamneza. Za dijagnozu je važna informacija o početku pojave prvih simptoma, stupnju djetetovih akademskih i socijalnih vještina. Koriste se skale procjene za roditelje i učitelje i opservacija učitelja.

Prilagodba u nastavi

Učenici s deficitom pažnje/hiperaktivnim poremećajem

Učenicima s deficitom pažnje/hiperaktivnim poremećajem nije potrebno sadržajno prilagođavati nastavu ako nemaju neke od dodatnih teškoća.

Prilagodba u nastavi za učenike s ADHD-om odnosi se na individualizaciju pristupa u prezentaciji nastavnih sadržaja i načina provjere znanja, uz napomenu da se sve teškoće ne javljaju kod svih učenika sa ADHD-om, a različita je i etiologija i težina simptoma. Važno je odabrati one postupke koji učenicima mogu pomoći da se ne osjećaju manje vrijednima i da uspješno usvoje potrebna znanja.

Prilagodbe u nastavnom radu:

TEŠKOĆA POSTUPAK PRILAGODBE

Loš rukopis.

Ocjenjivati sadržaj, a ne rukopis.

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Neuspjeh kod pismene provjere znanja

Omogućiti alternativne načine rješavanja zadataka, s reduciranim potrebama za pisanjem; verbalno izlaganje; izrada mapa i grafikona; korištenje slikovnog materijala.

Podučavati vještine i strategije pri pisanju testa (ispita znanja).

Omogućiti usmeno ispitivanje; koristiti jasne, čitljive i pregledne forme za pisane testove; označiti linijama mjesta za odgovor; ostaviti dovoljno mjesta za odgovor ako je rukopis nezgrapn.

Kod prihvaćanja upute

Privući pažnju prije davanja uputa: koristiti upozoravajuće geste, npr. lagano tapšanje po ramenu; kombinirati verbalne i pismene upute; davati upute jednu po jednu; tiho ponoviti upute učeniku; tražiti da ponovi upute radi potvrde razumijevanja

Pamćenja

Kombinirati govorne, vizualne, pisane i iskustvene metode, podučavati memorijske tehnike (npr. vizualizacija, verbalno ponavljanje viđenog ili pročitnog)

Kod izvršavanja zadataka

Nabrojati, napisati i izreći sve korake potrebne za izvršenje zadataka.

Skratiti zadatak u nekoliko izvedivih dijelova, u očekivanim vremenskim okvirima.

Često provjeravati napredak

Omogućiti učeniku pomoć drugih učenika, tj. točno mu reći kome se i kako treba obratiti ako "zapne".

Zadržavanja pažnje na određenom zadatku

Nagraditi pažnju.

Razbiti aktivnosti u manje jedinice.

Nagraditi izvršavanje na vrijeme

Koristiti fizičku blizinu i dodir za preusmjeravanje aktivnosti učenika.

Smanjiti mogućnost odvlačenja pažnje bukom i događajima u okolini.

Omogućiti da se učenik aktivno uključi u izlaganje.

Osigurati razumljivost predavanja (kako se učenik ne bi "isključio" radi nerazumijevanja).

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Pri prijelazu s jedne aktivnosti na drugu

Na vrijeme obavijestiti o promjeni aktivnosti (npr. "imate pet minuta ili "brojim do deset i onda je gotovo", potom polako odbrojavati na glas).

Na vrijeme obavijestiti o očekivanjima u sljedećoj aktivnosti (npr. " Za sljedeći zadatak trebate...").

Navesti potrebna sredstva za rad.

Nabrojiti sve korake potrebne za izvršenje zadatka.

Ako je potrebno, osigurati učeniku pomoćnika za organiziranje i izvršavanje aktivnosti.

Slab samonadzor – banalne greške u matematici te kod izgovora i pisanja.

Podučavati metodama samonadzora,

poticati prekidanje rada i provjeru uratka.

Zadržavanja određenog položaja duže vrijeme (sjedanje u klupi, stajanje, čekanje u redu).

Omogućiti česte prilike za ustajanje i kretanje uokolo.

Omogućiti prostor za kretanje.

Smisliti aktivnosti koje uključuju i zahtijevaju kretanje.

Neprijemljiva interakcija u razredu (prekidanje, upadanje u riječ, odgovaranje prije završenog pitanja i sl.)

Omogućiti učeniku da sjedi blizu nastavnika tako da se omogući bolji nadzor.

Reći učeniku jasno što se od njega očekuje.

Nagraditi poželjno ponašanje.

Kod usvajanja pravila.

Osigurati više vremena za usvajanje razrednih pravila.

Dosljedno i strpljivo slijeđenje pravila (npr. najprije dignuti ruku, a zatim odgovoriti).

Dobro je postaviti hijerarhiju ponašanja koja će se izgrađivati, jedno po jedno i pri tome treba koristiti njihovo pozitivno prepoznavanje.

Sitni nemir je dobro ignorirati jer dijete ne može odjednom izgrađivati više ponašanja.

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

Prihvaćanja

Identificirati i poticati razvoj jakih djetetovih strana i talenata (postavljanje pitanja, zainteresiranost, brzina i sl.).

Omogućiti prilike da pomažu drugima učenicima i razvijaju empatiju.

Učitelji i vršnjaci pozitivno prepoznaju prihvatljiva ponašanja i jake strana učenika (prijateljsko ponašanje, solidarnost i sl.).

Učenici s deficitom pažnje/hiperaktivnosti i specifičnim teškoćama u učenju

Djeca sa specifičnim teškoćama u učenju vrlo su heterogena skupina među kojima su učenici s disleksijom, disgrafijom, diskalkulijom, teškoćama u kratkotrajnom pamćenju i teškoćama percepcije.

Ove se teškoće mogu javljati pojedinačno ili u kombinaciji što još može uključivati teškoće pažnje, hiperaktivnost, dispraksiju i poteškoće u radnoj memoriji.

Intelektualne sposobnosti mogu biti različite; od ispodprosječnih do iznadprosječnih. Ova djeca imaju poteškoće organiziranja vlastitog prostora i stvari oko sebe, znaju u školu donijeti pogrešne knjige, zakasnuti u školu i teško započinjati zadatak ili pripremiti traženi materijal na satu. Često nemaju dobar uvid u neku socijalnu situaciju i mogu imati problema u interakciji s okolinom.

Kod nekih učenika se mogu javiti i jezične teškoće izražene slabim semantičkim vještinama.

Veliki dio ove djece ne razumije gramatička pravila niti razumiju vezu između pojedinih riječi u rečenicama i frazama te se služe manje kompleksnim rečenicama od druge djece i i njihovo razumijevanje situacije je nepotpuno.

Prilagodbe u nastavnom radu:

predvidjeti duže vremensko razdoblje za usvajanje nekih tema

koristiti različite vrste podražaja – vidne, slušne, dodirne kod obrade novih sadržaja

dati prednost češćim usmenim oblicima u poučavanju i provjeravanju znanja

sistematski provjeravati je li učenik razumio sadržaj, pojmove i definicije i dati dodatna objašnjenja

izbjegavati učenikovo čitanje na glas ili pisanje na ploči pred razredom (osim ako učenik na izrazi tu želju)

koristiti prerađene, sažete, jednostavnije tekstove (i kod čitanja lektire),

u udžbeniku jasno označiti bitna mjesta – rečenica, pravilo, primjer, slika, postupak,

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

koristiti mnogo konkretnih primjera, slika, pokusa, povezanih s poznatim sadržajima,
zadavati manji broj zadataka, a zadatke po težini rasporediti tako da je prvo lakši zadatak, pa teži, a na kraju opet lakši),
podijeliti zadaću na više faza,
pismeno rješavanje zadataka ne ograničiti vremenski, a greške tipa disleksije ne ocjenjivati,
greške u pisanju ne ispravljati, nego ih samo naznačiti (podvući riječ u kojoj je greška) kako bi učenik sam naučio i ispravio greške uz pomoć udžbenika ili rječnika,
kod učenja koristiti slikovne podsjetnike odnosno pomoći učeniku da nauči tehniku vizualizacije i bržeg zapamćivanja te da uči uz pomoć kognitivnih mapa koje samostalno izrađuje po područjima koje uči)
ohrabrivati učenika za spontano izražavanje i poticati ga na samostalnost u radu
neophodna je stručna podrška edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka – logopeda, neophodne su prilagodbe metoda rada koje će provoditi učitelj u razredu uz podršku edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka-rehabilitatora ili, za neke metode, psihologa
koristiti audiovizualna sredstva za ilustraciju izlaganja i teksta za učenje
upoznati učenika s planom izvođenja nastavne cjeline zbog mogućnosti predviđanja cjeline zadatka
opažati ponašanje učenika kroz cijelo vrijeme izvođenja zadatka
koristiti različite oblike grupnog rada kao podrška vršnjaka i učenje u timu
davati zadatke kao i ostalim učenicima uz detaljnu povratnu informaciju o dobrim i lošim stranama uratka
koristiti različita sredstva u nastavi za svladavanje određenog gradiva kod učenika s teškoćama u učenju
često koristiti nagrade za dobar uradak i ponašanje

Tretman djece s ADHD-om

Emocionalni poremećaji naučena su ponašanja koja se temelje na odlukama iz djetinjstva, kada dijete čini kompromis između zadovoljavanja vlastitih potreba i potrebe da udovolji roditeljima.

Djeca s ADHD-om često razvijaju lošu sliku o sebi, pokazuju emocionalne teškoće i nerijetko poremećaje u ponašanju. U obitelji i školi često se uočavaju narušeni odnosi što dodatno može otežati odgoj i školovanje djece s ADHD-om.

Nepravilni odgojni postupci uzrok su dječjih emocionalnih problema. Zbog osobitosti njihova ponašanja prema djeci s ADHD poremećajem uočavaju se nepravilni odgojni postupci kao što su pretjerano pretjerano kažnjavanje, stalno kritiziranje i odbacivanje, izoliranje; ili, s

druge strane, pretjerana popustljivost, neustrajnost, odustajanje i priklanjanje "liniji manjeg otpora". Ovakvi oblici odgojnih postupaka dovode do razvoja emocionalnih problema kao što su otpor, negativizam, agresivnost, loše slike o sebi i sl. Zato je iznimno važno rano otkrivanje poremećaja, koje omogućava što raniji tretman djeteta i savjetovanje roditelja.

Kao učinkovite metode tretmana pokazali su se treninzi socijalnih vještina, kognitivno-bihevioralna, individualna, obiteljska psihoterapija i tjelesno orijentirane psihoterapije kao što je psihoterapija plesom i pokretom. Kod djece s ADHD-om uočava se povećana tjelesna napetost, narušena slika tijela i fragmentirani obrasci pokreta. Kinestetička koherentnost i motorno planiranje/koordinacija smjerovi su za uspješni tretman djece s dijagnozom ADHD-a. Psihoterapija plesom i pokretom (DMT) usmjerena je na jačanje i unapređenje pozitivne slike o sebi, bolju percepciju vanjskih i unutarnjih granica. Može olakšati stvaranje veze osjetilnog iskustva sebstva u djeteta s ADHD-om i tako formirati čvršći osjećaj sebe preko povećanja uzemljenja, kontrole impulsa, sigurnog emocionalnog izražavanja i fizičke / psihološke integracije.

U tretmanu djece s ADHD-om iznimno je važno uključiti roditelje i obitelj te školu, učitelje i vršnjake. Oni su važan čimbenik u stvaranju pozitivne slike o sebi i jačanju samopouzdanja kod djece s ADHD-om. Prihvatanje djetetove osobitosti i pozitivno prepoznavanje te usmjerenje na pozitivne oblike ponašanja i dječje potencijale omogućiti će djeci s ADHD-om da uspješnije savladavaju zahtjeve okoline unatoč teškoćama prouzročene dijagnozom ADHD.

Rano otkrivanje i rani tretman djeteta s ADHD-om pruža mogućnost optimistične prognoze usmjeravanja hiperaktivnog ponašanja u konstruktivno i kreativno ponašanje.

Učenje može biti prirodan, zanimljiv, poticajan i zabavan proces za roditelje, učitelje i djecu ako se razumiju, koordiniraju i usklade potrebe svih sudionika vodeći računa o jednim i drugima. Suradnja i jasna komunikacija obogaćuju i osnažuju proces učenja i prenošenja znanja za sve sudionike procesa.

Zadaće Pomoćnika u nastavi za djecu s ADD/ADHD-om

Učenici s ADD/ADHD-om uključuju se u redovni sustav odgoja i obrazovanja u vidu:

1. redovni nastavni program uz primjenu individualiziranih pristupa u radu

Za učenike s lakšim teškoćama uzrokovane ADHD-om primjenjuje se ovaj oblik školovanja. Preporuke za rad s učnikom sastavlja stručnjak škole, edukacijski-rehabilitator i stručni suradnici škole. Ako škola nema stručnjaka ovog profila, dužna je osigurati primjerenu stručnu pomoć izvan škole.

Individualizirani pristup znači da učeniku nije potrebna sadržajna prilagodba odnosno da uči kompletno gradivo kao i svi drugi učenici, ali potreban mu je pristup prilagođenim i primjerenim metodama rada.

2. Prilagođeni program uz individualizirani pristup

Za primjenom ovakvog programa pokazuje se potreba u slučajevima kada su kod djeteta s ADHD-om veće teškoće ili su kombinirane s nekim drugim smetnjama te u slučajevima kada se kasno otkriju te su tako otežane mogućnosti da slijedi redovni nastavni plan i program.

Ne postoji jedinstveni prilagođeni program koji bi se mogao primjenjivati na svu djecu s teškoćama u razvoju. Planiranje, programiranje i rad sa svakim pojedinim djetetom trebaju biti individualizirani u skladu sa razvojnim potrebama toga djeteta.

Izrađuje ga učitelj u suradnji s edukacijsko-rehabilitacijskih stručnjakom i drugim stručnim suradnicima u školi.

Prilagođeni program odnosi se na smanjenu težinu i veličinu nastavnog programa te potreban pristup prilagođenim i primjerenim metodama rada.

Pri izradi prilagođenog programa, a osobito pri njegovom realiziranju, potrebno je:

utvrditi realnu (trenutnu) razinu sposobnosti i znanja učenika za svako nastavno područje (inicijalno ispitivanje obavezno je za svako nastavno područje svake školske godine),

odrediti godišnji cilj odgoja i obrazovanja

odrediti kratkoročne ciljeve odgoja i obrazovanja

utvrditi posebne učenikove potrebe i načine kako ih zadovoljiti

odrediti opseg do kojeg će učenik sudjelovati u redovnom programu (poštujući minimum zahtjeva)

utvrditi trajanje individualne podrške

odrediti objektivne kriterije, sredstva i metode za evaluaciju i edukaciju

navesti stručnjake odgovorne za izradu, realizaciju, procjenu i eventualnu modifikaciju takvih programa

prihvatiti činjenicu da dio učenika s teškoćama u razvoju može napredovati jednako (u svim ili nekim područjima) kao i njihovi vršnjaci, a dio samo do određene granice, ali nema učenika koji se ne može odgajati i obrazovati sukladno svojim razvojnim sposobnostima.

Za uspješno planiranje, programiranje i postizanje obrazovnih ciljeva, dijete s ADD/ADHD-om trebalo bi biti integrirano u razredu u kojem rade učitelji koji su kvalificirani ili pripremljeni za rad s takvim učenicima i prema njima imaju pozitivan stav. Samo takvi učitelji bit će u stanju pripremiti druge učenike u razredu za prihvata učenika. Istovremeno, i učitelj i učenik trebaju pomoć i podršku stručnog suradnika, stručnjaka za edukacijsko-rehabilitacijsko područje.

Prilagođeni program za svakog učenika s rješavanjem potrebno je izraditi do kraja rujna za svaku školsku godinu i usvojiti ga na sjednici Učiteljskog vijeća.

Učenikov program treba biti dostupan njegovom roditelju ili staratelju.

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Učeniku s posebnim potrebama ne treba nužno prilagođavati sve sadržaje iz svih nastavnih predmeta, što znači da se na početku svake školske godine utvrđuje iz kojih nastavnih predmeta treba izrađivati prilagođeni program.

Planiranje i praćenje uspješnosti programa provodi se mjesečno. Ako škola nema stručnjaka odgovarajućega profila (npr. edukatora-rehabilitatora), dužna je osigurati primjerenu odgojno-obrazovnu i rehabilitacijsku potporu suradnjom sa stručnjacima izvan ustanova i ovlaštenim institucijama.

Svi dokumenti i prilozi praćenja učenika ulažu se u učenikovu mapu.

Na kraju svake školske godine stručni tim i učitelji škole dužni su izraditi pisano izvješće o učenikovim postignućima, kao i preporuke za daljnji rad i takvo izvješće uputiti tijelu uprave koje je donijelo rješenje o primjerenom obliku odgoja i obrazovanja.

Posebna dodatna pomoć ostvaruje se u posebno opremljenom prostoru u školi, s edukatorom-rehabilitatorom odgovarajuće specijalnosti i trajnim ili povremenim uključivanjem u rehabilitacijske programe specijaliziranih organizacija.

Osnovna zadaća pomoćnika u nastavi:

Uključivanjem pomoćnika u nastavi u nastavne programe škola uvelike se doprinosi primjerenijoj socijalnoj integraciji, uspješnijem školskom uspjehu učenika, promijenjenim stavovima učitelja, njihovoj realnijoj procjeni učenika s teškoćama u razvoju i aktivnijim sudjelovanjem učenika s ADD/ADHD-om. Također se stvara pozitivno ozračje prihvatanja učenika, provođenjem raznih aktivnosti u koje su uključeni i vršnjaci tipičnog razvoja što značajno utječe na emocionalnu sigurnost i socijalno prihvaćanje učenika s ADD/ADHD-om. Uloga pomoćnika u nastavi ne odnosi se samo na pomoć učeniku s ADD/ADHD-om, već cjelokupnom razrednom kolektivu, čime se uvelike olakšava radni tijek nastavnog sata.

Svakodnevna podrška učeniku u razredu izravnim radom, kojim pomaže učeniku s ADD/ADHD-om u uključivanju u razredni kolektiv, savladavanju socijalno-psiholoških prepreka i nastavnih sadržaja.

Učitelju pomaže u kreiranju nastavnih ciljeva, zajednički razrađuju individualne i prilagođene nastavne programe te surađuju u realizaciji planiranog. Pomoćnik u nastavi uključuje se i u rad škole te surađuje s ostalim učiteljima unutar kolektiva.

Osim što ima specifičnu odgovornost pružiti podršku učeniku s ADD/ADHD-om, važno je istaknuti kako pomoćnik u nastavi dolazi u bliski kontakt i s ostalim učenicima u razrednom odjeljenju i često se nalazi u situaciji da, osim što pomaže konkretnom učeniku u individualnom radu, pomaže i cijeloj skupini učenika kada se radi u grupama. Tako postaje jasno da se podrška pomoćnika u nastavi, u praktičnom radu neizravno proširuje na velik broj učenika, najčešće na sve učenike u određenom razrednom odjeljenju.

Pomoćnik u nastavi radi uz učitelja i to, kada se radi o razrednoj nastavi, blisko surađuje s jednim učiteljem, a kada je riječ o predmetnoj nastavi, pomoćnik ostvaruje blisku suradnju s više učitelja istovremeno. On je tako izravno uključen u kreiranje nastavnog plana i programa za učenika s posebnim obrazovnim potrebama, odgovoran je za implementaciju tog programa i za njegovu prilagodbu. Osim toga, asistent sudjeluje i u izradi individualiziranog odgojno-obrazovnog programa (IOOP-a) za konkretnog učenika.

Koordinator škole odgovoran je za osiguravanje edukacija za učitelje i pomoćnike u nastavi u svojoj školi koje su potrebne da bi se zadovoljile posebne obrazovne potrebe učenika. Pomoćnik je, ako se ne osjeća kompetentnim za individualni ili grupni rad s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama, dužan raspitati se o ponuđenim edukacijama kod svojeg koordinatora škole. Također je važno izvijestiti koordinatora o posebnim vještinama ili iskustvima koje pomoćnik posjeduje. Ako se pomoćnik u nastavi želi dodatno usavršavati u određenom području rada, o tome treba razgovarati s koordinatorom koji će onda obavijestiti članove mobilnog stručnog tima o potrebama asistenata u svojoj školi.

Literatura

1. Abikoff, H. B., et al.: (2002). Observed Classroom Behavior of Children with ADHD: Relationship to Gender and Comorbidity. *Journal of Abnormal & Child Psychology*, 30(4), 349-359, 2002
2. Essau, Cecilia A.: Agresivnost u djece i mladeži, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2006.
3. Du Paul, G.J.: School-based intervention for children with ADHD: Effects on academic, social, and behavioural functioning. *International Journal of disability, Development and Education*, 53(2), 161-176, 2006.
4. Ferek, Marko: Hiperaktivni sanjari, Zagreb, Buđenje, 2006.
5. Ferić, M.-Bašić, J.: Prosocijalno i agresivno ponašanje djece rane školske dobi kao zaštitno-rizični čimbenici razvoja. U: Bašić, J. i Janković, J. uredili. Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži, Zagreb, Kratis, 2000.
6. Goodman, L.S.: Movement Behavior of Hyperactive Children: A Qualitative American *Journal of Dance Therapy*, 13(1), 19-31, 1991.
7. Greenspan, Stanley I.: Zahtjevna djeca, Lekenik, Ostvarenje, 2004.
8. Kadum-Bošnjak, S.: Dijete s ADHD poremećajem i škola, *Metodički obzori* 1, str. 113 – 121, 2006.
9. Kocijan-Hercigonja, D., Buljan-Flander, G., Vučković, D., Hiperaktivno dijete, Naklada Slap, 2004.
10. Jurin, M. i Sekušak-Galašev, S.: Poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD)-multimodalni pristup. U: *Paediatrica Croatica* 2008; 52, Zagreb, 2008.
11. Kostelnik J. N. i dr.; Djeca s posebnim potrebama. Zagreb, Educa, 2004.

12. Laniado, Nessa: Nemirna djeca, Zagreb, Studio TiM, 2007.
13. Sekušak-Galešev, S., Hiperaktivnost, časopis 'Dijete i društvo', tema Poremećaji u ponašanju 7/ 2005.
14. Lauth, Gerhard W.: Neumorna djeca, bespomoćni roditelji, Zagreb, Mozaik knjiga, 2008.
15. Green, C., Chee, K., Understanding A.D. H.D. Vermillion, London, 1997.
16. Klammrodt, Fridrich: Prehrana i poremećaji u ponašanju, Zagreb, Planetopija, 2007.
17. Mackonochie, Alison: Dječji ispadi bijesa i ružno ponašanje, Zagreb, Mozaik knjiga, 2006.
18. Monastra, V.J.: Parenting children with ADHD: 10 lessons that medicine Cannot teach. American Psychological Association: Washington D.C., 2005.
19. Mrđen, J. L.: Hiperaktivno dijete, Zagreb, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, 2006.
20. O'Regan, Fintan J.: Kako se nositi s djecom problematična ponašanja, Zagreb, Naklada Ljevak, 2008.
21. Phelan, Thomas W.: Sve o poremećaju pomanjkanja pažnje, Lekenik, Ostvarenje, 2005.
22. Prvčić, I., Rister, M., Dijete izvan kontrole Psihotrauma centar, Klaićeva 16, Zagreb
23. Rumpf, Joachim: Vikati, udarati, uništavati, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2006.
24. Winkel, R. (ur.): Djeca koju je teško odgajati. Zagreb, Educa, 1996.

Zakoni i pravilnici u vezi s pravima u osnovnoškolskom obrazovanju djece s ADHD-om:

1. Zakon o osnovnom školstvu (NN 69/03, 75/06)
2. Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju i orijentacijska lista vrsta i stupnjeva teškoća u razvoju (NN 23/91)
3. Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu (NN 13/91)
4. Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu te odgojno-obrazovnoj grupi (NN 74/99)
5. Nputak za rad stručnog tima za opservaciju djece s teškoćama u razvoju (Glasnik MZOŠ-a 2/93)
6. Nastavni planovi i programi odgoja i školovanja učenika s teškoćama u razvoju (Glasnik MZOŠ-a, 4. rujna 1996.)
7. Nastavni plan i program za osnovnu školu (poglavlje Rad s učenicima s posebnim potrebama) (Glasnik MZOŠ 8., 2006.)

Ivana Rotim, prof. defektolog

1. DEFINICIJA OŠTEĆENJA VIDA

Što je oštećenje vida? Nije svaka osoba koja nosi naočale slabovidna. Oštećenje vida ima svoju medicinsku i pedagošku definiciju.

Medicinska definicija govori o sljepoći i slabovidnosti koje se mjere upotrebljivim ostatkom vida izraženom u postocima i upotrebljivom širinom vidnog polja. Osoba s urednim vidom, čak i uz korekciju (naočale ili leće), ima 100% vida.

Slijepa osoba je ona koja na boljem oku, uz korekciju, ima ostatak vida od 0 do 5 %. To su i osobe koje mogu imati do 25% ostatka vida, na boljem oku uz korekciju, ali uz to imaju suženje vidnog polja na 20 stupnjeva ili manje.

Slabovidne osobe na boljem oku, uz korekciju (naočale ili leće) imaju ostatak vida od 5 % do 40 %. Kod slabovidnih osoba najčešće se javlja niz oftalmoloških dijagnoza uz myopiu/ amblyopiu (slabovidnost); najčešće je to nystagmus (nevoljno titranje očnih jabučica), strabizam (manjak koordinacije vanjskih mišića oka), acromatopsia (nemogućnost prepoznavanja boja), nedostatak stereopsije, tj. dubinskog vida, fotofobija ili pojačana osjetljivost na svjetlo... Tek kad znamo sve dijagnoze možemo pretpostaviti kako vidi slabovidna osoba.

Medicinska definicija važna je zbog ostvarivanja prava iz sustava medicinske i zdravstvene skrbi.

Sve one koji rade u odgojno- obrazovnim ustanovama više zanima pedagoška definicija oštećenja vida. Ona kao odrednicu uzima osnovno pismo kojim se osoba služi. Slijepim osobama primarno pismo jest Brailleovo pismo ili brajica. Slabovidne osobe služe se crnim tiskom – običnim ili uvećanim. Uvećanje ide do najviše Jaeger 8 tj. Arial 20.

Brajični udžbenik

Jaeger Arial Times New Roman

1	5	5
2	6 (sitna slova u oglasima)	6
3	8 (TV program, vremenska prognoza)	8
/	9 novinski tisak	9
4	10	11

5	12	12
6	13	15
7	16	17
8	19	21
9	25	26
10	30	32
11	36	38
12	42	Vjerojatno 44
13	54	Vjerojatno 56

Vizualna percepcija je simultana i na daljinu. Jednim pogledom istovremeno primamo puno informacija, dokle nam pogled seže.

Taktilna percepcija je analitičko – sintetička i na blizinu. Dodirom se analizira informacija o predmetu i sklapa – sintetizira u informaciju. Ograničena je na domet ruku slijepa osobe. Kod slabovidnih je ograničena na njihovu distancu gledanja, kod svake slabovidne osobe različite. Neke slabovidne osobe mogu kombinirati vizualnu i taktilnu percepciju.

Iz svega navedenog jasno je da slijepi učenik ne može primati informacije vizualnim putem; slabovidan treba više vremena da bi primio i analizirao vizualnu informaciju.

Važno je zapamtiti i uvijek imati na umu da će učenik s oštećenjem vida – slijep ili slabovidan – uvijek trebati više vremena od svojih videćih vršnjaka za primanje vizualnih informacija i provođenje nastavnih aktivnosti.

2. SPECIFIČNA NASTAVNA SREDSTVA I POMAGALA

Ovisno o vrsti oštećenja vida, svaki će učenik trebati neko od adaptiranih nastavnih materijala. On je ,vrlo vjerojatno, već prošao procjenu stručnjaka i zna se koje su prilagodbe potrebne.

Udžbenici: slijepi učenici koriste udžbenike na Brailleovom pismu. Slabovidni učenici koriste obične udžbeniku (rjeđe) ili uvećane udžbenike, posebno za njih napravljene. Neki slabovidni učenici koriste redovne udžbenike uz pomoć povećala – mehaničkog ili elektroničkog. Isto je i s radnim bilježnicama, listićima i testovima – svi ti materijali trebaju biti prilagođeni statusu njihovog vida.

Ostala pomagala: postoji još čitav niz pomagala koji olakšavaju učenje osobama s oštećenjem vida – prilagođene bilježnice; reljefni atlas, karte i globusi; prilagođeni kalkulatori – zvučni ili uvećani; zvučna lopta; prilagođena rasvjeta, prilagođena računalna tehnologija – elektroničke bilježnice, čitači ekrana...

Kao pomoćnik u nastavi učeniku s oštećenjem vida morate poznavati vrstu pomagala koju on koristi i kako to pomagalo funkcionira.

3. ULOGA POMOĆNIKA U NASTAVI ZA UČENIKA S OŠTEĆENJEM VIDA

Prvi korak je najvažniji – upoznajte se sa svojim učenikom i u opuštenom razgovoru predstavite sebe i saznajte što više o njemu. Tako upoznajte i njegove roditelje, nastavnike, tiflopedagoga. Vrlo je vjerojatno da je vaš učenik s oštećenjem vida u praćenju Odjela integracije Centra za odgoj i obrazovanje Vinko Bek, jedine ustanove u Hrvatskoj koja skrbi o djeci s oštećenjem vida u redovnom odgojno-obrazovnom sustavu. Tiflopedagog jest stručnjak edukacijsko-rehabilitacijskog profila koji će obilaziti učenika, obitelj i nastavnike i biti tu za sva pitanja u vezi s oštećenjem vida – može savjetovati i vas, pomoćnika u nastavi.

Za kvalitetan i uspješan rad trebat ćete puno informacija:

koje je njegovo osnovno pismo

kako i koliko vidi

koje su procijenjene potrebe, kakav je njegov individualni plan proučite vama dostupnu dokumentaciju - pedagošku i medicinsku

upoznajte prostore škole u kojima ćete boraviti zajedno s učenikom

ako je brajica primarno pismo vašeg učenika – naučite je uz pomoć tiflopedagoga

ako je učenik slabovidan, saznajte koja je optimalna veličina tiska za njega

4. RAD U RAZREDU:

Vaša je osnovna i najvažnija uloga da gledate umjesto učenika s oštećenjem vida i prenosite mu vizualne informacije – vi ste njegove oči.

Jednako je važno da potičete njegovu samostalnost i socijalizaciju – nemojte raditi za njega i umjesto njega ono što on može (npr. vaditi knjige iz torbe – ako je učenik sporiji, u početku vi izvadite jednu knjigu, a on drugu; s vremenom ćete znati što i koliko može i kada zaista treba pomoć).

Vjerojatno ćete sjediti s njim u klupi; neka sam pronađe svoje mjesto, vodite ga samo kada je to nužno – zbog gužve, brzine, novog i nepoznatog prostora – u poznatom i sigurnom okruženju potičite samostalnost.

U dogovoru s nastavnikom, pripremite plan ploče – uvećan ili na Brailleovom pismu. Ako se zapisuje dugi tekst, većom brzinom, zapišite ga za učenika. Ipak, kraće tekstove nemojte zapisivati umjesto njega – on treba razvijati brzinu i efikasnost u zapisivanju informacija. Podsjetite učenika da sam brine o svojim obavezama – npr. domaća zadaća ili obavijesti za roditelje u informativci – nemojte pamtili i zapisivati ono što učenik može sam.

Sve navedeno, naravno, ovisi o stupnju samostalnosti i sposobnostima učenika; pomoćnik je taj koji, u dogovoru s nastavnikom, roditeljima i tiflopedagogom, procjenjuje kada će pomoći, a kada pustiti učenika da nešto učini samostalno ili uz minimalnu pomoć.

U situacijama kada je vid nužan – npr. analiza slike, dijagrama i sl. detaljno objasnite učeniku. Odlazak u kino, kazalište ili izlet jest obavezan i za učenika s oštećenjem vida – opišite događaje na pozornici, platnu ili u okolini – kratko, jasno, samo bitno i bez suvišnih detalja.

Slijepom učeniku koji taktilno analizira predmet dajte dodatne informacije.

U dogovoru s nastavnicima i tiflopedagogom možete pripremiti poneki listić na brajici ili prevesti napisani tekst.

Ako pripremate tekst na uvećanom tisku koristite dogovorenu veličinu i vrstu fonta –font mora biti jednostavan, bez ukrasa i kurziva – najčešće je to Arial.

Ako je učenik s oštećenjem vida uključen u rad u maloj grupi, budite mu blizu, ali nemojte raditi umjesto njega – neka se on što samostalnije i aktivnije uključi u rad – vi budite samo poticaj.

Općenito ćete se puno puta naći u situaciji da se osobe obraćaju vama pitajući nešto učenika s oštećenjem vida. Nemojte pristati na to – pristojno usmjerite tu osobu da se obrati izravno njemu. Ovo imajte na umu u svim situacijama – u razredu i izvan njega.

Vaša je uloga neprocjenjiva u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture – vi mu dodatno objašnjavate vježbe koje zadaje nastavnik; ako se igraju grupne igre loptom u kojima on ne može sudjelovati, vi ćete s njim raditi kineziološke vježbe prema uputi nastavnika. U trčanju, skoku u dalj i sl. vi ćete biti njegov vodič.

Vršnjaci u razredu mogu biti zbunjeni vašom prisutnošću u razredu. Učenik s oštećenjem vida jest dio razredne zajednice i želi pripadati grupi vršnjaka. Odrasla osoba može biti prepreka u tome. Stoga, diskretno omogućite druženje bez vas – omogućite djeci da pomognu učeniku s oštećenjem vida, dajte im vrijeme bez vas – na odmoru, izletu i sl.

5. KOMUNIKACIJA S UČENIKOM S OŠTEĆENJEM VIDA

Slobodno koristite „videće“ riječi – i sa slijepima. Vidimo se, pogledaj ovo, jesi li gledao to na televiziji – uobičajeni je način komunikacije. Sve drugo bilo bi neuobičajeno jer oni su dobili sve te informacije svojim kanalima.

Javite se kada dolazite ili odlazite iz prostorije. Videća osoba će znati tko je došao –slijepa ne. Ako netko drugi ulazi ili izlazi iz razreda, objasnite učeniku što se događa u njegovoj okolini.

Dajte jasnu uputu – ne „tu“ i „tamo“ – nego „ispred tebe“; „lijevo od stola“; „tri koraka iza tebe,“ i sl.

Imajte uvijek kontakt očima kada razgovarate sa slijepim i slabovidnim učenikom. I njih podsjetite da je komunikacijski standard i znak pristojnosti da smo licem okrenuti prema sugovorniku.

P U Č K O
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Ako dođe do promjene u rasporedu namještaja u prostoru, obavijestite ga i pokažite mu.

Obratite mu pozornost na prepreke u visini glave prilikom kretanja – npr. otvoreni ormari, prozori i sl. Jednako opasne su i torbe ostavljene na podu i u prolazu među klupama.

6. ORIJENTACIJA I KRETANJE

Sigurnost učenika s oštećenjem vida u svim situacijama kretanja treba biti na prvome mjestu. Većina njih, posebno slijepi učenici, proći će obuku kretanja s dugim bijelim štapom koji provodi specijalizirani stručnjak – instruktor orijentacije i kretanja ili peripatolog. Ipak, u mnogim ćete situacijama vi biti u ulozi vodećeg vodiča za svojeg učenika.

Na slikama je prikazan pravilan položaj za vođenje slijepice osobe. Ne zaboravite da se uvijek prije vođenja javite slijepoj osobi i pitate treba li pomoć.

Nemojte nikad pretpostaviti da znate gdje ta osoba želi, vući je ili gurati. Prvo pitajte treba li pomoć, zatim je lagano dodirnite nadlanicom po ruci i zatim će se slijepa osoba uhvatiti za vašu nadlakticu.

7. UMJESTO ZAKLJUČKA

Nemojte se bojati rada s učenikom s oštećenjem vida; to može biti dragocjeno iskustvo i korisno učenje za vas i njega.

Zapamtite da su učenici s oštećenjem vida uvijek sporiji u radu na nastavi – posebno u pisanju i čitanju. U aktivnostima usmenog odgovaranja, diskusija i prezentacija oni mogu sudjelovati jednako kao i ostali vršnjaci u razredu.

Nemojte sažalijevati učenika s oštećenjem vida. Budite aktivan i konstruktivan pomoćnik, spreman na povlačenje u situacijama kada mu ne trebate.

Surađujte sa svima koji su uključeni u odgojno obrazovni proces – nastavnicima, roditeljima i tiflopedagogom.

Postavljajte pitanja – učeniku, nastavniku, tiflopedagogu

Budite njegove oči – pomažite samo u situacijama kada on to zaista treba; nemojte odgovarati umjesto njega – on čuje, govori, pamti. Kada to postignete, možete biti sigurni da dobro obavljate svoj posao pomoćnika u nastavi – pomažete učeniku s oštećenjem vida da razvije svoje sposobnosti i samostalnost do maksimuma.

**PODRŠKA DJECI S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA I DOWNOVIM
SINDROMOM**

1. 1. DJECA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA (mentalnom retardacijom)

1. 1. DEFINICIJA

Djeci koja imaju intelektualne teškoće zajednička je karakteristika- ispodprosječno intelektualno funkcioniranje, bitna ograničenja u trenutnom funkcioniranju koje je praćeno značajnim ograničenjem adaptivnog funkcioniranja. (Kocijan – Hercigonja, 2000). Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje (DSM-IV), koje je izdalo Američko psihijatrijsko udruženje, govori da se mentalna retardacija javlja prije 18. godine, da označava značajno ispodprosječno intelektualno funkcioniranje, praćeno značajnim ograničenjem adaptivnog funkcioniranja. Uz DSM IV, suvremena psihijatrija koristi Međunarodnu klasifikaciju bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB – 10), koja definira mentalnu retardaciju kao stanje zaostalost ili nepotpunog razvoja uma, posebno karakterizirano oštećenjem sposobnosti koje se očituju za vrijeme razvoja, sposobnosti koje pridonose cjelokupnom stupnju razvoja inteligencije, kao npr. mišljenje, govor, motorika i sposobnosti ostvarivanja društvenog kontakta. Mentalna retardacija nije bolest ili specifična nesposobnost, već određeni naziv za različita genetska, socijalna i medicinska stanja.

Dijagnostički kriteriji mentalne retardacije prema DSM- IV:

1. značajno ispodprosječno intelektualno funkcioniranje. Kvocijent inteligencije približno 70 ili niži.
 2. istodobni deficit ili oštećenje sadašnjeg adaptivnog funkcioniranja, tj. uspješnost kojom osoba zadovoljava standarde za svoju dob, postavljanje od kulturološke skupine, na barem dva, od sljedećih područja: komuniciranje, briga o sebi, obiteljski život, socijalne i interpersonalne vještine, upotreba zajedničkih sredstava, samousmjerenost, rad, slobodno vrijeme, zdravlje, sigurnost.
 3. početak prije osamnaeste godine.
- Kad su zadovoljena sva tri kriterija, postavlja se dijagnoza mentalne retardacije.

Važne pretpostavke za primjenjivost definicije:

1. procjena – mora uzeti u obzir kulturne i lingvističke razlikosti te razlike u komunikaciji,
2. ograničenje u adaptivnim vještinama koje se javljaju unutar konteksta okruženja i karakteristično je za dobnu skupinu.
3. specifična adaptivna ograničenja koja postoje često paralelno s uspješnošću u drugim adaptivnim vještinama i sposobnostima.
4. potpora, koja ako je prisutna, značajno poboljšava funkcioniranje pojedinaca s mentalnom retardacijom.

Opće intelektualno funkcioniranje odnosi se na inteligenciju i definirano je kvocijentom inteligencije IQ.

1. 2. VRSTE INTELEKTUALNIH TEŠKOĆA

Značajnija ograničenja u intelektualnom funkcioniranju prikazuju se pomoću kvocijenta inteligencije (IQ). IQ se dobiva primjenom jednog ili više standardiziranih individualno primijenjenih testova inteligencije, npr. Wechlerove ljestvice za djecu, Stanford-Binetova testa, Kaufmanove baterije za procjenu inteligencije.

Tijekom djetetova razvoja mijenjaju se i intelektualne sposobnosti i socijalna prilagodba. Obično djetetov razvoj ima kontinuirani tijek, međutim, ponekad mentalni razvoj može biti usporen u pojedinim fazama, ali može biti i produžen, što ne znači da dijete ima intelektualne teškoće.

MKB-10 dijeli mentalnu retardaciju na sljedeće subkategorije:

1. laka mentalna retardacija: približni kvocijent inteligencije proteže se između 69 i 50, što odgovara mentalnoj dobi od 9 do 12 godina.

Ovakva subnormalnost odgovara nekim teškoćama pri učenju.

2. umjerena mentalna retardacija: približni kvocijent inteligencije proteže se između 49 i 35, što odgovara mentalnoj dobi od 6 do 9 godina

većina djece i osoba može postići određeni stupanj neovisnosti. što obuhvaća brigu o sebi, učenje i komuniciranje, ali im trebaju različiti oblici pomoći i potpore za život i rad u odrasloj dobi.

3. Teška (teža) mentalna retardacija: približni kvocijent inteligencije proteže se između 34 i 20, što odgovara mentalnoj dobi od 3 do 6 godina
djeca i osobe trebaju stalnu pomoć okoline.

4. Duboka (teška) mentalna retardacija - kvocijent inteligencije ispod 20, a mentalna dob je ispod 3 godine.

osobe imaju ozbiljna ograničenja u komunikaciji i pokretljivosti
potrebna im je stalna pomoć i njega.

Iako su u redovne škole integrirani učenici s lakšim i umjerenim intelektualnim teškoćama, ova klasifikacija je bitna zbog učenika koji imaju Downov sindrom, a čije je intelektualno funkcioniranje na razini lake, umjerene, a ponekad i teže mentalne retardacije.

UČENICI S DOWNOVIM SINDROMOM

Prosječno jedno od 650 sve novorođene djece rađa se s Downovim sindromom, kromosomskim poremećajem koji nastaje uslijed viška jednog kromosoma ili dijela 21. kromosoma u jezgri svake stanice tijela. S obzirom na to da postoje tri kopije 21. kromosoma, regularni tip Downovog sindroma poznat je i kao "trisomija 21." Taj poremećaj sprečava djetetov normalni mentalni i fizički razvoj. Unatoč godinama istraživanja, razlog ovakve pogrešne podjele stanica još uvijek nije poznat. Jedino je

poznato da kod žena iznad 35 godina starosti postoji veća vjerojatnost da će se roditi dijete s Downovim sindromom (prenatalna dijagnostika i probir).

Postoji preko pedeset karakterističnih obilježja Downovog sindroma, a u dijagnozu se može posumnjati odmah nakon poroda zbog specifičnog izgleda djeteta. Najčešća karakteristična obilježja izgleda djeteta s Downovim sindromom:

mišićna hipotonija, smanjeni tonus mišića
širok, kratak vrat
kosi položaj očnih otvora
okruglo lice izravnog profila
abnormalni oblik uški
kratke šake
mala usta i nos s neproporcionalno velikim jezikom
kratke i široke ruke i noge
kraći prsni koš neobičnog oblika
mala glava

Downov sindrom je genetski poremećaj koji prouzročuje niz zdravstvenih i funkcionalnih teškoća:

snižene kognitivne sposobnosti
teškoće vizualne i taktilne percepcije
teškoće senzorne integracije
oštećenje sluha
problemi auditivne memorije
teškoće disanja
oštećenje sluha
teškoće hranjenja
teškoće disanja
poteškoće u ponašanju (nizak prag tolerancije na frustracije).

Kod djece s Downovim sindromom postoji veći rizik od urođenih bolesti poput srčanih grešaka, bolesti štitnjače, problema sa sluhom i vidom. Sve to uz primarno zaostajanje u intelektualnom i fizičkom razvoju, zahtijeva posebnu pažnju tijekom odrastanja, različite dodatne tretmane i najvažnije – posebne metode učenja.

Učenici s Downovim sindromom imaju koeficijent inteligencije koji ih svrstava među učenike s lakim i umjerenim stupnjem intelektualnih teškoća, s tim da ih se potiče na uključivanje u redovnu školu i u učionice sa svojim vršnjacima. U nekim slučajevima uključeni su u posebne programe, a drugim su slučajevima potpuno uključeni u svakodnevni školski rad s ostalom djecom. Cilj je učenike s Downovim sindromom u potpunosti uključiti u edukacijski i socijalni život zajednice.

Učenici s Downovim sindromom ponajprije su djeca s istim socijalnim, emotivnim i obrazovnim potrebama kao i drugi učenici.

Downov sindrom je genetski poremećaj.

VRSTE INTELEKTUALNIH TEŠKOĆA (PREMA DSM IV)

1. granični stupanj intelektualnih teškoća: približni koeficijent inteligencije je između 79 i 70.

ne razlikuju se od svojih vršnjaka ako su razvijene vještine u adaptivnom ponašanju obično imaju poteškoće u učenju i slabiji su u intelektualnim vještinama, a bolji u praktičnima.

2. laki stupanj intelektualnih teškoća: IQ manji od 70.

3. umjereni stupanj intelektualnih teškoća: IQ manji od 50.

UČENICI S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA (sniženi biološko-psihološki potencijal)

1. učenici graničnih intelektualnih sposobnosti – IT graničnog stupnja

2. učenici s lakom mentalnom retardacijom – IT lakog stupnja

3. učenici kod kojih je biološko-psihološki potencijal najčešće prosječan, ali im je manifestno kognitivno funkcioniranje niže od njihovih stvarnih potencijala, što je proučeno nedovoljnom socijalnom podrškom.

Učenici s intelektualnim teškoćama uče na osobit način. Zbog smanjenih kognitivnih sposobnostima imaju teškoće u učenju na području:

- 1. percepcije**
- 2. pamćenja**
- 3. pozornosti – pažnje**
- 4. mišljenja**
- 5. recepcije i ekspresije**
- 6. adaptivnog ponašanja**

DIDAKTIČKO-METODIČKI POSTUPCI U RADU S UČENICIMA S IT

1. PERCEPCIJA:

1.1. SLUŠNA PERCEPCIJA

Smetnje koncentriranog slušanja, razlikovanja i pamćenja glasova, riječi i izgovorenih cjelina.

teškoće u praćenju i pamćenju slušne informacije,
netočna govorna reprodukcija

teškoće u čitanju i pisanju (analiza i sinteza rečenica, izostajanje slova, učenje teksta napamet, odgovaranje na usmena pitanja i pisanju diktata).

PUČKO
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Odjel za obrazovanje

Postupci u radu:
upotreba kraćih, jasnih i razgovijetnih rečenica
učestalo ponavljanje
provjera razumijevanja

1. 2. VIDNA PERCEPCIJA

teškoće vidno-prostorne orijentacije, diskriminacije oblika po izgledu, položaju i smjeru,
teškoće percipiranja pozadine
teškoće uočavanja i izdvajanja bitnog
teškoće praćenja slijeda riječi u čitanju i pisanju te u redovima teksta
zamjenjivanje mjesta slogova
loša tehnika pisanja i zrcalno pisanje slova i brojki

Postupci u radu:
prilagođavanje tiska i teksta (sažimanje, pojednostavljivanje),
jednostavna i pregledna nastavna sredstva usmjerena na zadatak
korištenje orijentira pri čitanju
preglednost i čitkost napisanoga

2. PAMĆENJE

teškoće u memoriranju slušnih, čitanih i gledanih podataka
djelomično i nepovezano zahvaćanje podataka
teškoće u izlaganju, prepričavanju, odgovaranju na pitanja
teškoće u razumijevanju i pamćenju pročitaneog teksta

Postupci u radu:
dugotrajno vježbanje
opetovano ponavljanje bitnih dijelova teksta
stalna usmena provjera razumijevanja sadržaja
utvrđivanje, ponavljanje i vježbanje sadržaja
individualizirani nastavni listići

3. POZORNOST – PAŽNJA

nedostatna usmjerenost na sadržaje rada.
nemir učenika
predugo zadržavanje na zadatku

Postupci u radu:
usmjeravanje aktivnosti
doziranje informacija
jasno davanje uputa
pregledni, razumljivi sadržaji
stalna provjera praćenja rada

4. MIŠLJENJE

Teškoće u izvođenju misaonih operacija (asocijacije, povezivanje, zaključivanje, isticanje bitnog, planiranje, osmišljavanje, procjenjivanje, sažimanje, itd.).

teškoće u usvajanju apstraktnih sadržaja

nepovezanost činjenica i naučenih sadržaja

donošenje pogrešnih i nelogičnih zaključaka i neprimjerenost odgovora na pitanje

teškoće rješavanja problema

teškoće primjene naučenog znanja.

Postupci u radu:

sažimanje teksta izdvajanjem bitnih činjenica sadržaja,

pojednostavljivanje sadržaja učenja preradom sadržaja sukladno sposobnostima učenika,

isticanje bitnog različitim tipovima obilježavanja i slikovnog predočavanja,

primjena shematskih prikaza.

rješavanje zadataka stupnjevitim pružanjem pomoći radi preglednosti i jasnoće složenih zadataka.

5. RECEPCIJA I EKSPRESIJA

Teškoće razumijevanja i slijeda uputa.

teškoće u artikulaciji (nepravilan izgovor glasa)

usporen ili ubrzan govor, mucanje.

siromašan rječnik i fond riječi

teškoće čitanja i pisanja

gramatički nepravilna struktura rečenice

teškoće komunikacije.

Postupci u radu:

receptija - proširivanje razumijevanja pojmova i jezičnih kompozicija - primjena raznih perceptivnih poticaja (vizualnih, auditivnih, taktilnih.)

ekspresija - biti uzoran govorni model, logopedski tretman.

6. ADAPTIVNO PONAŠANJE

Uočavanje različitih pojavnosti teškoća u ponašanju - agresivno, destruktivno, nemirno ili izrazito povučeno ponašanje.

pretjerana osjetljivost učenika u radu (sve mu smeta - pokret, miris, zvuk...)

niska tolerancija na frustraciju

prekidanje i ometanje drugih učenika (pretjerano govorenje, dizanje iz klupa)

površnost i usporenost u radu

Postupci u radu:

uspostavljanje pozitivnog odnosa s učenicom

pohvale i potkrepljenje za učenikov trud
odmori u radu

jasno davanje uputa

motivacija (izrada motivacijskog plana zbog jačanja interesa, volje i želje učenika za provođenjem planiranog rada.

Omogućivanje promjena aktivnosti i uključivanje u praktične aktivnosti.

ZADACE POMOĆNIKA U NASTAVI UČENIKA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Učenici s intelektualnim teškoćama uključuju se u redovni sustav odgoja i obrazovanja u vidu:

1. redovni nastavni program uz primjenu individualiziranih pristupa u radu

(učenici s lakšim i. graničnim stupnjem)

2. djelomično uključivanje učenika, najčešće s lakom mentalnom retardacijom.

Dio obrazovanja u razrednim odjelima sa skupinom učenika i rade prema nastavnom planu za osnovnu školu, a dio programa savladavaju prema prilagođenom nastavnom programu uz primjenu individualiziranih programa u posebnom razrednom odjeljenju s defektologom.

Osnovna zadaća pomoćnika u nastavi usmjerena je na svakodnevnu podršku učeniku s IT teškoćama, podrška učitelju, nastavniku, podrška u nastavnom planu i programu, podrška školi.

1. pomaže kod uključivanja učenika s IT u razredni kolektiv i savladavanje socijalno-psiholoških prepreka
2. pomoć kod usvajanja nastavnih sadržaja
3. u suradnji s nastavnicima i stručnim suradnicima pomaže u pripremanju individualiziranih materijala za nastavu primjenjujući didaktičko- metodičke sadržaje
4. predlažu nove mogućnosti primjene individualiziranih programa i prilagodbe sadržaja
5. dolazi u bliski kontakt i s ostalim učenicima u razredu i tako pomaže cijeloj skupini učenika kada se radi o radu u grupama.

Zadace pomoćnika u odnosu na učenika s IT:

- 1. poticanje sudjelovanja učenika u svim obrazovnim i socijalnim aktivnostima**
- 2. postizanje standarda postignuća i uspješnog savladavanja nastavnog plana i programa**
- 3. poticanje učenika da postanu samostalniji ili samostalni u učenju**

OPIS POSLOVA POMOĆNIKA UČENICIMA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA:

1. dodatno pojašnjavanje zadataka i uporaba jednostavnih postupaka u radu (vježbanje, ponavljanje, provjeravanje naučenoga)
2. usmjeravanje na sadržaj rada (prst, olovka, kartice)

P U Č K O
O T V O R E N O
U Č I L I Š T E
Z A G R E B

Odjel za obrazovanje

3. pomoć pri rješavanju zadataka (čitanje upute uz provjeravanje i razumijevanje, povremeno pisanje umjesto učenika)
4. pomoć pri čitanju zadataka i prepisivanju sa školske ploče.
5. bilježenje domaće zadaće (zaokruživanje zadataka, pisanje podsjetnika)
6. poticanje na sudjelovanje na satu
7. tumačenje onoga što je učenik rekao
8. poticanje socijalne interakcije
- 9.pomoć pri kretanju po prostoru škole
- 10.pomoć pri nošenju školske torbe i pri upotrebi radnih materijala (geometrijski pribor, likovni...)